

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİMDE PSİKOLOJİK HİZMETLER ANABİLİM DALI
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK BİLİM DALI

ERKEKSİ ROLLERİN BABA KATILIMI İLE İLİŞKİSİNİN
ARAŞTIRILMASI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Aida Duran

Ankara

Haziran, 2010

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİMDE PSİKOLOJİK HİZMETLER ANABİLİM DALI
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK BİLİM DALI

ERKEKSİ ROLLERİN BABA KATILIMI İLE İLİŞKİSİNİN
ARAŞTIRILMASI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Aida Duran

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Melike Türkan BAĞLI

Ankara

Haziran, 2010

Eğitim Bilimleri Enstitüsü M¼d¼rl¼đ¼'ne,

Bu alışma j¼rimiz tarafından Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Programında Y¼KSEK LİSANS ALIşMASI RAPORU olarak kabul edilmiştir.

Başkan.....Yrd. Doç. Dr. Melike Tarkan Bağtı

¼ye.....Doç. Dr. Deniz Deryakulu

¼ye.....Yrd. Doç. Dr. Mehmet Pişkin

Onay,

Yukarıdaki imzaların, adı geçen ¼đretim ¼yelerine ait olduğunu onaylarım.

.../.../2010

Enstit¼ M¼d¼r¼.

ÖNSÖZ

Daha üniversite yıllarımda, insanların hayatlarına dair hatırladıkları ilk anının hayatlarının sonraki dönemlerini de şekillendirdiğini, daha doğrusu ileriki yaşamın belirleyicisi olduğunu duymuştum hocalarımızın birinden. Seçtiğim konu belki ilk anımla alakalı değil, ama babamdan duyduğum bir şey böyle bir konu seçmeme neden oldu. Çocuk yetiştirme konusu açılınca babam her zaman iki çocuğu olduğunu, ancak çocuklarını yetiştirme konusunda kendisinin bir şey bilmediğini ve çocukların hayata dair bir terbiyesi varsa onun da annem sayesinde olduğunu söylerdi. Neden bilmiyorum ama babamın bu samimi itirafından çok etkilendim. Babalar üzerinde araştırma yapmamda bu itiraf belki de en büyük etmendir. Ayrıca, yıllar boyunca anne babamın bana her konuda destek olması ve güven duymasından dolayı bir teşekkür olarak babalar üzerinde çalışmayı seçtim.

Yüksek lisans boyunca derslerimden, çalışmamdan, Türkçede yaptığım hatalarımı düzeltmekten bazen sıkılsa da yine en büyük desteği veren, anlayış ve sabır gösteren, araştırmaya katılacak babaları bulmama da yardımcı olan eşim Kadir DURAN'a çok teşekkür ederim. Tez yazarken bazen ağlayıp kucağımdan inmeyen ama yine de bana ilk iki dişini gösterip gülerek bütün yorgunluğumu gideren kızım Aslı Azra'ya çok ama çok teşekkür ederim.

Okula başladığımdan beri bana güven duyup yaptığım hatalara rağmen yine de sabrını kaybetmeyen, beni araştırma ve çalışma konusunda yönlendiren, hafta sonu bile yardımını esirgemeyen, değerli hocam Doç. Dr. Seher A. Sevim'e de çok teşekkür ederim. Türk Dilinde yaptığım hatalara rağmen bana yardım eden, beni en doğrusuna ulaştırmaya çalışan ve tezimin bitirme kısmında bana yardım eden değerli hocam Melike Türkan Bağlı'ya da çok teşekkür ederim. Değerli zamanlarından ayırıp jüri üyeliği yapmaya kabul eden değerli Doç. Dr. Deniz Deryakulu ve Yrd. Doç. Dr. Metin Pişkin Hocalarıma da teşekkürler sunmaktayım. Bitmek bilmeyen sorularıma her zaman sabırla cevap veren ve yardımcı olan okulda tanıştığım ama benim için her zaman değerli kalacak arkadaşım Temel KALAFAT'a ve bu sayıda katılımcıya ulaşmam için bana yardım eden bütün arkadaşlarıma da teşekkür ederim.

Aida DURAN

ÖZET

ERKEKSİ ROLLERİN BABA KATILIMI İLE İLİŞKİSİNİN ARAŞTIRILMASI

Duran, Aida

Yüksek Lisans, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Programı

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Melike Türkan Bağlı

Haziran 2010

Bu araştırmada, erkeksi roller ile baba katılımı arasında manidar bir farkın olup olmadığına bakılmıştır.

Araştırmaya, çocukları 9-14 arası yaş grubunda olan 125 baba katılmıştır. Katılımcılar Türkiye'nin çeşitli yerlerinde yaşayan ve değişik meslek gruplarına mensup babalardır. Babaların yaşları 29-56 arasında değişmektedir ($\bar{x} = 38,81$).

Araştırma sorularına cevap vermek amacıyla Erkeksi Rollere Uygunluk Ölçeği ve Baba Katılım Ölçeği kullanılmıştır. Sonuçlara göre baba katılımı ile "hovardalık", "duygusal denetim ve kazanma", "statüye verilen önem" ve "homoseksüelliği küçümseme" erkeksi normu arasında anlamlı farklar belirlenmiştir. Hovardalık erkeksi norm boyutundan alınan puan yüksek olunca baba katılımının arttığını görülmekte iken duygusal denetim, kazanma ve statüye verilen önem ile homoseksüelliği küçümseme erkeksi norm boyutlarında alınan puan yükseldikçe baba katılımı azalmaktadır. Çocukların cinsiyeti, babaların yaşı ve annelerin çalışıp çalışması ile baba katılımı arasında anlamlı bir fark saptanamamıştır.

ABSTRACT

THE RELATIONSHIP BETWEEN MASCULINE ROLES AND FATHER INVOLVEMENT

Duran, Aida

Master Thesis, Program of Guidance and Psychological Counseling

Advisor: Assist. Prof. Melike Türkan Bağlı

June, 2010

In this study, the relationship between the masculine roles and the father involvement was studied.

125 fathers of children aged between 9-14 years participated in the study. The participant fathers live in different cities and work in different workplaces in Turkey. The fathers' ages ranged 29-56 ($\bar{x}=38,81$).

In the study, to gather necessary data, Scale of Eligibility to Masculine Roles and Father Involvement Scale were used. The study results reveal that there are high correlations between father involvement and debauchery, emotional control and possession and importance given to the status and masculine norm of disvaluing the homosexuality. It was observed that the score of father involvement increased when the score of masculine norm of debauchery was high; and when the score of emotional control and possession and importance given to the status and masculine norm of disvaluing the homosexuality became higher, father involvement decreased. No significant correlation was found between the father involvement and the sexes of the children, ages of the fathers and whether their mothers work or not.

İÇİNDEKİLER

JÜRİ ÜYELERİNİN İMZA SAYFASI	i
ÖZET	ii
ABSTRACT	iii
İÇİNDEKİLER	iv
BÖLÜM	
1. GİRİŞ	1
Problem	1
Amaç	1
Araştırmanın Gereği ve Önemi	8
Sınırlılıklar.....	9
Tanımlar	10
2. KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	11
Kuramsal Çerçeve	11
Toplumsal Cinsiyet Rollerini	11
Psikanalitik Kuramı.....	11
Toplumsal Öğrenme Kuramı	13
Bilişsel Gelişim Kuramı	16
Toplumsal Cinsiyet Şeması Kuramı.....	17
Baba Katılım Modelleri.....	18
Belsky'nin Süreç Modeli	19
Grossman, Pollack ve Golding İnteraktif Sistem Modeli.....	20
Lambin Modeli- Baba Katılım Boyutları	21
Motivasyon.....	23
Yetenek ve Kendine Güven.....	24
Destek	24
Babaların Çalışma Hayatı	25
Baba Katılımında Nitelik ve Nicelik	25
Baba Katılımında Diğer Etmenler.....	26

Kısıtlayıcı Erkeksi Şemalar ve Toplumsal Cinsiyet Şeması Kuramı	
İlişkisi	28
İlgili Araştırmalar	30
Türkiye’de Yapılan Araştırmalar.....	30
Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar	33
3. YÖNTEM	38
Araştırmanın Modeli.....	38
Çalışma Grubu.....	38
Veri Toplama Araçları.....	41
Erkeksi Normlara Uygunluk Ölçeği	41
Baba Katılım Ölçeği.....	43
Verilerin Analizi.....	44
4. BULGULAR	45
Erkeksi Normlar ve Baba Katılımı İle İlgili Bulgular	46
Çocukların Cinsiyeti ve Baba Katılımı İle İlgili Bulgular.....	57
Babaların Yaşı ve Baba Katılımı İle İlgili Bulgular.....	58
Eşlerin Çalışma Durumu ve Baba Katılımı İle İlgili Bulgular	59
5. TARTIŞMA VE YORUM	62
Erkeksi Normlar Düzeylerine Göre Baba Katılımı Farklılaşması	62
Çocukların Cinsiyetine Göre Baba Katılımı Farklılaşması	66
Eşlerin Çalışıp Çalışmamasına Göre Baba Katılımı Farklılaşması	66
Babaların Yaşlarına Göre Baba Katılımı Farklılaşması	67
6. SONUÇ VE ÖNERİLER	69
Öneriler.....	69
KAYNAKÇA.....	72
EKLER	83

BÖLÜM I

GİRİŞ

Problem

Araştırmacılar için aile her zaman önemli, ilginç ve araştırılacak bir alan olmuştur. Aile, çok geniş ve farklı disiplinlerin ilgilendiği bir araştırma alanıdır. Bununla birlikte, geleneksel olarak, farklı alanlardaki araştırmacılar da ebeveynliğe ilişkin araştırmalar yapmışlardır. Toplumsal cinsiyet rolü niteliği taşımayan ebeveynlik kavramı, yakın zamanlarda ortaya çıkan araştırmalarda görülmüştür. İlk araştırmalar, daha çok, anne, annenin ailedeki rolü üzerinde durmakta ve annenin, çocukların duygusal, bilişsel ve sosyal gelişimi üzerindeki etkisini bulmayı amaçlamışlardır (Bowlby, 1982; Nash, 1965). Rohner ve Veneziano (2001), çalışmalarında, 1900 ile 1989 yılları arasında yayınlanan ve aileyi ele alan popüler dergilerde yer alan makalelerin sadece %16'sının babaları ele aldığını belirtmektedirler. Annelere bu kadar önem verilmesi ve araştırmaların çoğunun temel konusu olmaları değişik şekillerde açıklanmaktadır. Bowlby (1982), annenin, sevgi (bağlanma) konusunda en önemli rolü oynadığını ve çocuğun ve annenin birbirlerini sevmek için biyolojik olarak programlandıklarını düşünmektedir (Russel, 1983). Aynı zamanda, Freud'un görüşüne dayanarak, Parke (1981), çocuklar için annenin çok belirgin ve önemli rolünün olduğunu, babaların ise daha sonra gelen gelişim aşamalarında önemli rol oynadığını düşünmektedir. Yıllar boyunca, kuramcılar ve bu konu ile yakından ilgilenen araştırmacılar, babaların, aile içinde ve çocukların gözlerinde tek boyutlu bir role sahip olduklarına inanmışlardır. Ancak, son yıllarda bu inanişin yanlış olduğu ve babaların rolünün de çok önemli olduğu anlaşılmıştır (Lamb 1997, s.2).

McBride ve Rane'nin (1998) ifade ettikleri gibi annelerin ekonomik hayatta daha etkin rol almasıyla birlikte araştırmacıların araştırma alanı da değişmiş ve özellikle 1980'li yıllardan itibaren ilgi babalara yönelmiştir. Böylece babaların ocuk üzerindeki etkisi ve önemi üzerinde daha fazla durulmaya ve çeşitli değişkenlerle ilişkilendirilerek incelenmeye başlanmıştır. Bu gecikmenin nedenlerini inceleyecek olursak babalara ilişkin görüşlere bakmakta yarar olabilir. Eski zamanlardan bugüne bir yolculuk yapıldığında; babanın, ilk önce aile üzerinde büyük bir g kullanan güçlü bir aile reisi, sonra ahlak ğretmeni, sanayileşme ile birlikte aile geçimini ve ailey e ekonomik açıdan destek sağlayıcı, Büyük Krizden sonra ise sosyal bilimcilere göre oğullarının erkeksi davranışları için model olma rolünü üstlendiği görülmektedir. Babalar, 20. yüzyılda, çocukların hayatına daha fazla katılmaya teşvik edilmekte ve böylece 70'li yıllarda çocukların hayatlarında aktif rol oynayan "yeni fiziki ve duygusal bakım ve desteği veren baba" modeli ortaya çıkmaktadır (Lamb,1997).

Alanyazın incelendiğinde, babalara olan ilginin bugünlerde de devam ettiği görülmektedir. Marsiglio (1995), babalara karşı artan ilgiyi  faktöre bağlamaktadır: Modern ailenin demografik yapısındaki değişimler, çalışan anne sayısındaki artış ve toplumda çocuğun iyilik hali ile ilgili tartışmaların artışı. Aynı zamanda Pleck (1997), son otuz yılda babaların katılımının da önemli ölçüde arttığını ifade etmektedir. Ancak, yapılan araştırmalarda bu artışın hala yeterli olmadığı ve işlerin çoğunun hala anneler tarafından yürütüldüğü vurgulanmaktadır. Babaların katılımında gözlenen artış araştırmacıları katılımın nedenlerini araştırmaya yönelmiştir. Rouyer, Frascario, Gaudron ve Lavanchy (2007) tarafından yapılan bir araştırmada, babaların ocuk bakımına iki nedenden dolayı katıldıkları ileri sürülmektedir. Bunlardan ilki kendi memnuniyeti, diğeri ise anneye yardımcı olmadır. Ya da her iki neden birlikte ifade edilmektedir.

Ancak Doucet (2004) tarafından yapılan çalışmada babaların çoğunun gelir sağlayıcı rolü bakımından bir sosyal baskı hissettikleri ifade edilmektedir. Bununla birlikte babaların kişisel olarak ocuk bakımı rolünü üstlenmeyi de istedikleri belirtilmektedir (Henwood ve Procter, 2003).

Babaların, bu sosyal baskıdan kurtulmak ve çocuk bakımını üstlenmek için geleneksel olmayan bir erkeksi rol olarak nitelendirilen çocuk bakımını, bilişsel olarak yeniden yapılandırıp, kendi erkeksiliklerine zarar vermeyecek hale getirmeleri gerekmektedir (Doucet, 2004).

Alanyazında yapılan ve babaların çocuklarının gelişimine olan etkisini inceleyen araştırmaları gözden geçiren Amato (1994), alanda iki görüşün egemen olduğunu vurgulamaktadır. İlk görüş çocukların gelişimi ve iyilik hali için babaların önemli olduğunu savunurken, diğeri ise babaların çocuk yetiştirmede ikincil bir rol oynadığını ileri sürmektedir. Günümüz toplumlarında babaların çocuklar üzerinde birkaç etkisi vardır. Bunlar ekonomik destek, duygusal destek, annelere verilen destek (bu destek anne-çocuk ilişkisinin geliştirilmesine yöneliktir ve çoğu zaman çocuklar tarafından olumlu olarak değerlendirilmektedir) ve son olarak babaların çocuklarıyla olan doğrudan etkileşimidir. Bu da araştırmacıların ilgilerinin, babalara doğru kaymasının nedenlerinden biridir. Yani babaların doğrudan ve dolaylı olarak çocukların gelişimi üzerinde etkili oldukları söylenebilir.

Babanın; çocukların bilişsel, sosyal, duygusal ve toplumsal cinsiyet rollerinin gelişimi üzerindeki doğrudan etkisi yapılan araştırmalar ile kısmen kanıtlanmıştır (Parke, 1981; McBride, 1989; Russel, 1983). Örneğin Bronte-Tinkew, Moore ve Carrano (2006) tarafından yapılan bir araştırmada babanın çocukları üzerindeki otoriter tutumunun çocukların suç işleme ve uyuşturucu kullanma riskini arttırdığını, buna karşın, babanın otoriter tutumuna rağmen çocukla olumlu bir ilişki kurulması halinde ise bu riskin azalacağı, hatta bu riskin izin verici tutum için de geçerli olduğu iddia edilmektedir. Bununla birlikte babaların olumsuz özelliklerinin (madde bağımlılığı, saldırganlık) çocuklarda davranış sorunlarına yol açabileceği de saptanmıştır (Perloff ve Buckner, 1996).

Araştırmacılar, toplumdaki değişimler nedeniyle babalar ile daha çok ilgilenmeye başlayarak baba katılımını değişik açılardan incelemişlerdir. Alanyazında baba katılımının tarihçesine bakıldığında; baba katılımının çok yönlü değişkenler tarafından belirlendiği görülmektedir. Ancak her

araştırmacı bu değişkenleri çeşitli şekillerde gruplamıştır. Bununla birlikte, değişik araştırmacılar tarafından, baba katılımından daha ziyade babalık ile ilgili tanımlamalar yapılmıştır. Babalık, çocuk sahibi olma ile kazanılan değiştirilmez bir statü olarak tanımlanmış; kendi içinde, babadan gerçekleştirilmesi beklenen bütün çocuk yetiştirme rolleri, görevleri ve sorumluluklarını barındıran bir anlam yüklenmiştir (Mott ve Tanfer, 1997). Ayrıca, babalık, kendi içinde sistemik bir çerçeve oluşturmaktadır. Bu çerçeve, babalığı sadece erkeklerin bireysel özelliklerinden veya bir takım davranışlarından ya da baba-çocuk ikili ilişkilerinin özelliklerinden ibaret olarak değil; babayı, anneyi, çocukları, geniş aileyi, kapsamlı bir biçimde toplumu ve onun kültürlerini ve kurumlarını içeren çok taraflı bir süreç olarak görmektedir. Bu nedenle babalık, aslında, çocukların hayatlarında yer alan bütün ilgili tarafların düşünce, inanç, motivasyon, tutum ve davranışlarının ürünü olarak görmektedir (Doherty, Kouneski ve Erickson, 1996).

Yukarıda görüldüğü gibi araştırmacılar genel olarak babalığı ele almaktadır. Babalıkla ilgilenen bilim dalları ile ilgili (psikoloji, antropoloji, sosyoloji vb.) alanyazında, baba katılımı tanımlanmaya çalışılmıştır. Babalık ve baba katılımı ile ilgilenen araştırmacıların halen zorlandıkları konulardan biri de aslında baba katılımının tanımlanmasıdır. Parke (2000) tarafından da belirtildiği üzere, bu sorun, alanyazında bulunan ve baba katılımını tanımlamaya çalışan değerlendirme stratejilerinin farklılığından kaynaklanmaktadır. Araştırmacılar, özellikle, baba katılımını, baba varlığı ve baba yokluğu gibi basit bir ayırım açısından değerlendirmeye çalışan yaklaşımın ötesinde incelemeye gerek duymuşlardır (Parke, 2000).

Değişik araştırmacılar tarafından baba katılımına ilişkin çeşitli tanımlar yapılmıştır. Ancak, en etkili kapsamlı, Lamb, Pleck, Charnov ve Levine (1987) tarafından sunulmuştur (Parke, 2000). Bu tanımda baba katılımı sorumluluk, etkileşim ve ulaşılabilirlik adlı üç kavram ile ilişkilendirilerek yapılmaya çalışılmıştır. Etkileşim, babanın doğrudan çocuklarla ilgilenmesini ve etkinlikleri paylaşmasını; ulaşılabilirlik, babanın çocuklarla iletişime geçmek için hazır olmasını, imkan sağlamasını; sorumluluk ise babanın,

evde olup olmasına bağlı olmaksızın çocuk bakımını ve gereken kaynakların ayarlanmasını kapsamaktadır.

Yukarıda sunulan kısımda, zaman içinde babanın ailedeki rolü incelenmiştir. Metinden de anlaşılacağı üzere söz konusu baba rolünün çeşitli nedenlerden dolayı değiştığı ve bu değişimin halen devam ettiği söylenebilir. Babalık, günümüzde, “geleneksel” bir şekilden “modern” bir şekle dönüşmektedir. Bu da, babanın çocuklarla daha samimi ve sıcak bir ilişki kurması, babanın ev işlerine ve çocuk bakımına daha fazla katılması anlamına gelmektedir. Bu şekilde bir değişimi gözlemleyen araştırmacılar toplumsal cinsiyet ile ilgilenmeye başlamışlardır. Toplumsal cinsiyet baba katılımında önemli bir rol oynamaktadır.

Parke ve Coltrane (1998), “Babalığı Yeniden Keşfetme” adlı çalışmalarında, toplumsal cinsiyet ve babalık kavramlarını tartışmışlardır. Onlara göre, toplumsal cinsiyet, tarih boyunca aile idealleri ve uygulamalarına yansımış; babalık ise, diğer kültürel ve ekonomik kurumlar gibi erkeklik tanımından etkilenmiştir. Bu hususları göz önünde bulunduran araştırmacılar, babalığın, erkeklikle ilgili gelişen ve değişen anlayış bağlamında incelenmesi gerektiğini savunmaktadırlar.

Baba katılımını toplumsal cinsiyet açısından değerlendiren Mahalik ve Morrison (2006), babalarda ortaya çıkabilecek kısıtlayıcı erkeksi şemalara dikkat çekmişlerdir. Kısıtlayıcı erkeksi şemalar, bilişsel yaklaşımda bulunan işlevsel olmayan şemaların bir çeşidi olarak görülmektedir. Çalışmada, babalarda var olan kısıtlayıcı şemaların değiştirilmesiyle babaların katılımının nasıl artırılacağı ele alınmaktadır. Çalışmanın sonunda, bu tür şemalara sahip olan babaların, bu şemalarını değiştirmeleri durumunda çocuklara ve genel olarak aileye katılımının daha yüksek olmasının beklendiği belirtilmektedir. Mahalik ve Morrison’a (2006) göre erkeklerin erkeksi yapıları geliştirme biçimleri bir erkeğin baba rolünün gelişiminde kısmen de olsa etkili olmaktadır. Toplumsal cinsiyet rollerinde yüksek ölçüde geleneksel erkeksi tavırları benimseyen erkeklerin çift kariyerli ailede olsalar da baba katılımı daha düşük düzeyde kalmaktadır (Mintz ve Mahalik, 1996). Yani geleneksel

erkeksi davranışı ifade eden erkeklerin katılımcı babalar olmaları zordur. Geleneksel erkeklik tavrına sahip babaların babalık rolleri, bakım üstlenen değil koruyucu, ödev gibi problemleri hakkında konuşan ama duygular ve ilişkiler hakkında konuşmayan tavırlar üzerine kuruludur (Mahalik ve Morisson, 2005). Aynı zamanda erkeğin erkeklikle ilgili sahip olduğu düşünceleri, sadece katılımı ya da katılımsızlığı değil aynı zamanda hangi tip katılımı gösterdiğini de belirlemektedir. Erkeklerin erkeksi normları, baba rolündeki katılımlarını da sınırlayabilmektedir.

Yukarıda sunulan bilgilerden yola çıkıldığında, baba katılımına yönelik gelişen ilgi ve erkeksi normların baba katılımında rol oynayabileceği düşüncesiyle, baba katılımının ve erkeksi normların incelenmesinde yarar olduğu düşünülmektedir. Bununla birlikte ülkemizde yapılan çalışmalar genellikle, çocuğu okul öncesi, lise ya da üniversite öğrencisi olan babalarla yapılmıştır. Bu nedenle, bu araştırma, çocuğu 9-14 yaş grubunda olan babalar üzerinde yapılmıştır.

Amaç

Bu araştırmanın amacı; 9–14 yaş grubunda çocukları olan babaların kısıtlayıcı erkeksi şemaları ile baba katılımı arasındaki ilişkiyi incelemektir. Araştırmada aşağıdaki sorular yanıtlanmaya çalışılmıştır:

1. Babaların kısıtlayıcı şemalarına göre baba katılımı farklılaşmakta mıdır?
  - a. Babaların hovardalık erkeksi normundan yüksek puan alanlar ile düşük puan alanlar arasında, baba katılımı boyutu olan sorumluluk açısından manidar bir farklılık var mıdır?
  - b. Babaların risk alma ve kendine güven erkeksi normundan yüksek puan alanlar ile düşük puan alanlar arasında, baba katılımı boyutu olan sorumluluk açısından manidar bir farklılık var mıdır?
  - c. Babaların duygusal denetim erkeksi normundan yüksek puan alanlar ile düşük puan alanlar arasında, baba katılımı boyutu olan sorumluluk açısından manidar bir farklılık var mıdır?

d. Babaların homoseksüelliği küçümseme erkeksi normundan yüksek puan alanlar ile düşük puan alanlar arasında, baba katılımı boyutu olan sorumluluk açısından manidar bir farklılık var mıdır?

e. Babaların kazanma ve statüye verilen önem erkeksi normundan yüksek puan alanlar ile düşük puan alanlar arasında, baba katılımı boyutu olan sorumluluk açısından bir farklılık var mıdır?

f. Babaların şiddet ve kadınlar üzerinde güç erkeksi normundan yüksek puan alanlar ile düşük puan alanlar arasında, baba katılımı boyutu olan sorumluluk açısından bir farklılık var mıdır?

g. Babaların işin önceliği erkeksi normundan yüksek puan alanlar ile düşük puan alanlar arasında, baba katılımı boyutu olan sorumluluk açısından bir farklılık var mıdır?

h. Babaların hovardalık erkeksi normundan yüksek puan alanlar ile düşük puan alanlar arasında, baba katılımı boyutu olan etkileşim açısından manidar bir farklılık var mıdır?

i. Babaların risk alma ve kendine güven erkeksi normundan yüksek puan alanlar ile düşük puan alanlar arasında, baba katılımı boyutu olan etkileşim açısından manidar bir farklılık var mıdır?

j. Babaların duygusal denetim erkeksi normundan yüksek puan alanlar ile düşük puan alanlar arasında, baba katılımı boyutu olan etkileşim açısından manidar bir farklılık var mıdır?

k. Babaların homoseksüelliği küçümseme erkeksi normundan yüksek puan alanlar ile düşük puan alanlar arasında, baba katılımı boyutu olan etkileşim açısından manidar bir farklılık var mıdır?

l. Babaların kazanma ve statüye verilen önem erkeksi normundan yüksek puan alanlar ile düşük puan alanlar arasında, baba katılımı boyutu olan etkileşim açısından manidar bir farklılık var mıdır?

m. Babaların şiddet ve kadınlar üzerinde güç erkeksi normundan yüksek puan alanlar ile düşük puan alanlar arasında, baba katılımı boyutu olan etkileşim açısından bir farklılık var mıdır?

n. Babaların işin önceliği erkeksi normundan yüksek puan alanlar ile düşük puan alanlar arasında, baba katılımı boyutu olan etkileşim açısından bir farklılık var mıdır?

o. Babaların hovardalık erkeksi normundan yüksek puan alanlar ile düşük puan alanlar arasında, baba katılımı boyutu olan ulaşılabilirlik açısından bir farklılık var mıdır?

ö. Babaların risk alma ve kendine güven erkeksi normundan yüksek puan alanlar ile düşük puan alanlar arasında, baba katılımı boyutu olan ulaşılabilirlik açısından manidar bir farklılık var mıdır?

p. Babaların duygusal denetim erkeksi normundan yüksek puan alanlar ile düşük puan alanlar arasında, baba katılımı boyutu olan ulaşılabilirlik açısından manidar bir farklılık var mıdır?

r. Babaların homoseksüelliği küçümseme erkeksi normundan yüksek puan alanlar ile düşük puan alanlar arasında, baba katılımı boyutu olan ulaşılabilirlik açısından manidar bir farklılık var mıdır?

s. Babaların kazanma ve statüye verilen önem güç erkeksi normundan yüksek puan alanlar ile düşük puan alanlar arasında, baba katılımı boyutu olan ulaşılabilirlik açısından bir farklılık var mıdır?

t. Babaların şiddet ve kadınlar üzerinde güç erkeksi normundan yüksek puan alanlar ile düşük puan alanlar arasında, baba katılımı boyutu olan ulaşılabilirlik açısından bir farklılık var mıdır?

u. Babaların işin önceliği erkeksi normundan yüksek puan alanlar ile düşük puan alanlar arasında, baba katılımı boyutu olan ulaşılabilirlik açısından bir farklılık var mıdır?

2. Çocukların cinsiyetine göre baba katılımı farklılaşmakta mıdır?

3. Babaların yaşı yükseldikçe baba katılımında bir değişim görülmekte midir?

4. Eşi çalışan babalar ile çalışmayan babaların baba katılımı farklılaşmakta mıdır?

Araştırmanın Gereği ve Önemi

Çocuğun, topluma sağlıklı bir birey olarak kazandırılmasında ailenin rolü vazgeçilmezdir. Özellikle son yıllarda alanyazında yapılan araştırmalarda

çocuğun hayatında babanın rolünün ne kadar önemli olduğunun vurgulandığı görülmektedir. Toplumdaki değişimlerden dolayı babanın çocuğun yaşamındaki rolünün değiştiği belirlenmiştir. Babalar, geleneksel baba rolünden modern baba rolüne geçiş göstermektedirler. Bu da babalık anlayışında bir değişimin söz konusu olduğu anlamına gelmektedir. Bugünkü babalar, sadece geçim sağlayan bir figürden, çocukların eğitimine, günlük bakımına, etkinliklerine, ev işlerine de katılan bir figüre dönüşmektedir. Bu değişim, babaların babalık rolünü algılamalarında davranışsal düzenlemeye ve babalığı planlama şeklinde değişikliğe yol açmaktadır.

Bu değişiminin babalarda var olan kısıtlayıcı erkeksi şemalar ile ilişkisinin olup olmadığı incelenerek baba katılımına yeni bir bakış açısı kazandırılabilir. Bu şekilde babaların katılımının sağlanabileceği düşünülmekte; bunun da çocukların daha sağlıklı bir kişilik geliştirmesine katkıda bulunacağı değerlendirilmektedir.

Aynı zamanda ülkemizde genel olarak babalar üzerinde yapılan araştırmaların oldukça kısıtlı olduğu görülmektedir. Bundan dolayı böyle bir araştırmaya ihtiyaç duyulmuştur. Araştırma bulgularının değişik araştırma konularına ışık tutulabileceği öngörülmektedir.

Sınırlılıklar

Bu araştırma,

1. Çocuğu 9 ile 14 yaş grubunda olan babalar ile,

2. Kullanılan ölçme aracının dilimize uyarlanmış olması ve içerdiği bazı ifadelerin eğitim düzeyi düşük olan babalar tarafından anlaşılamayacağı düşüncesiyle yalnızca lise ve lise üstü eğitim düzeyindeki babalar ile,

3. Araştırmaya değişik meslek gruplarına mensup babalar katılmışsa da babaların %31,1 TSK mensubudur. Bundan dolayı, araştırma babaların üçte birinin TSK mensubu olması ile,

4. Hakkari, Kocaeli, Isparta, Antalya ve Kayseri illerindeki babalar ile sınırlıdır.

Tanımlar

Kısıtlayıcı Şema- Bir kişinin, yaşadığı toplumda, kadın ve erkek özelliklerinin algılanması ve bilginin işlenmesi esnasında belli kalıpların oluşturulması (bu kalıplar genelde toplum tarafından uygun görülmeyen kalıplardır) ve bu kalıpların yaşanan deneyimlere karşı direnç ve kalıcılık kazanmasıdır.

Kısıtlayıcı şemalar, erkekleri belli kalıplar içinde davranmaya, düşünmeye ve hissetmeye zorlamakta; aynı zamanda günlük yaşam içerisinde gerçeği doğru anlamadıklarını gösteren yaşamsal deneyimlere karşı direnç gösterme eğiliminde bulunmalarına neden olmaktadır (Mahalik ve Morrison, 2006).

Baba katılımı- Araştırmada, Lamb, Pleck, Charnov ve Levine (1987) tarafından ortaya çıkartan baba katılımı tanımı benimsemiştir. Baba katılımı: *Etkileşim*; babanın çocukları ile bire bir, yani doğrudan etkileşimde bulunması (bir konuyu tartışmak), *ulaşılabilirlik*; babanın bire bir ya da doğrudan değil, ama ihtiyaç duyulduğunda çocukları için ulaşılabilir durumda olması (çocuklar kendi odasında, anne baba ise mutfakta) ve *sorumluluk*; babanın çocuğunun refahı, mutluluğu ve bakımı ile ilgili sorumlulukları üstlenmesidir (ev ödevinin yapıldığından emin olmak).

Burada operasyonel olarak verilir ve Baba Katılım Ölçeği ile ölçülmektedir.

BÖLÜM II

KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde ilk olarak toplumsal cinsiyeti ve baba katılımını işleyen bazı kuram ve modeller ele alınacak sonra da ülkemizde ve yurt dışında, genel olarak babaların katılımı ile baba katılımı ve toplumsal cinsiyet konularında yapılan araştırmalara yer verilecektir.

Kuramsal Çerçeve

Toplumsal Cinsiyet Roller Kuramları

Kadın ve erkek arasındaki farklar uzun yıllar boyunca insanların dikkatini çekmektedir. Aradaki farklar değişik kuramlara göre belli bir çerçeveye oturtulmakta ve açıklanmaktadır. Alanyazında “cinsiyet” ve “toplumsal cinsiyet” iki farklı kavram olarak yer almaktadır. Ancak bu iki kavram bazen karıştırılarak birbirinin yerine kullanılabilir. Cinsiyet, kadın ve erkek arasında biyolojik açıdan farkları kapsar ve demografik bir özelliktir (Dökmen, 2006). Toplumsal cinsiyet ise kadın ve erkeğin biyolojik farklılıkları değil, yaşadığı toplum tarafından belirlenmiş kişilik özellikleri, rol ve sorumlulukları şeklinde tanımlanmaktadır (Yılmaz ve ark., 2009). Bu bölümde toplumsal cinsiyet ile ilgili bazı kuramsal açıklamalar sunulacaktır.

Psikanalitik Kuram

Psikanalitik kuram, 1895 yılında Sigmund Freud tarafından geliştirilmiştir ve cinsiyet kimliğinin gelişimini hem genetik hem de toplumsal faktörler üzerine temellendirmiştir (Parker, 2005). Aslında Psikanalitik Kuram, cinsiyet gelişimini ele alan ilk kuramlardan birisidir ve daha sonraki kuramcılarının çoğu psikanalitik kuramdan etkilenmiştir (Dökmen, 2004). Bu kuram insanların davranışlarının ve düşüncelerinin çoğunun bilinçdışı

süreçler tarafından yönlendirildiğini iddia eder ve psikoloji başta olmak üzere sosyal bilimlerde ve sanatta çok derin etkilere sahiptir (Morris, 2002). Freud'un kişilik kuramının merkezinde yaşam boyunca cinsel dürtünün doyurulma biçimi bulunmaktadır. Freud'un belirlemiş olduğu cinsel gelişim aşamaları ve kişilik gelişimine ilişkin aşamalara bakmakta yarar vardır. Genel olarak kişilik gelişimi; oral, anal, fallik, gizil ve genital (Morris, 2002) olmak üzere 5 evreden oluşmakta ve kişinin psikoseksüel gelişimi olarak bilinmektedir. Freud'a göre bütün bu evreler birbirine bağlıdır. Bir evreyi sağlıklı şekilde tamamlamayan birey bu evrede kalıp saplantı yaşamakta ve böylece bir sonraki evreye geçememektedir. Bir birey için tüm bu evreleri sağlıklı bir şekilde tamamlamak, aslında, bu evrelerdeki temel gereksinimlerin ne eksik ne de aşırı bir şekilde karşılanması anlamına gelmektedir. Bu evrelerin herhangi birisinde yer alan çocuğun ihtiyaçlarının eksik ya da aşırı bir şekilde karşılanması ileriki yıllarda çocuğun kişilik yapısını olumsuz etkileyecektir (Can, 2009). Çocuğa gösterilen her iki olumsuz tutum, aynı zamanda, inatçılık, cimrilik, düzensizlik, kararsızlık gibi belli kişilik özelliklerinin gelişmesine neden olacaktır (Karahana ve Sardoğan, 2004). Ancak, bizi daha çok toplumsal cinsiyet kazanımı ilgilendirdiğinden, burada sadece bu kısmı işleyen evreler üzerinde durulacaktır.

Freud'a göre insanlar doğuştan biseksüeldir ve toplumsal cinsiyet gelişimi üç evreden geçmektedir (Dökmen, 2004). Oral ve anal dönemleri içeren ilk dönemde çocukların cinsiyet ve toplumsal cinsiyet deneyimleri aynıdır. Hem erkek hem kız çocukların cinsiyetleri erkektir ve çocuklar annenin bir parçası olduklarına, yani anneden ayrı olmadıklarına inanmaktadırlar. Ayrı olduklarını anlamaya başladıklarında egonun gelişimi sağlanmaktadır (Dökmen, 2004; Bussey ve Bandura, 1999).

İkinci dönemde (18-24 aylar), kadın ile erkeğin farklı olduğunu anlamaya başlarlar ve bu yaklaşık beş yaş civarında cinsel kimliğin kazanılmasına yardımcı olur. Bu dönemdeki çocuklara göre cinsiyet penise sahip olma ya da olmamaya bağlıdır. Erkek çocukları bu dönemde cinsel ilgilerini annelere yöneltirlerse, baba tarafından hadım edileceklerinden korkarken; kız çocukları penise sahip olmadıkları için hem kıskançlık

duymakta hem de kendilerini eksik hissedip ilgilerini babalarına yöneltmektedirler (Dökmen, 2004). Yani hem erkek hem de kız çocukları karşı cinsten olan ebeveynine cinsel anlamda bağlanır. Ayrıca, aynı cinsten olan ebeveynine yönelik olarak, onu rakip olarak gördüğü için, korku geliştirirler (Schultz ve Schultz, 2002).

Son olarak Freud'a göre cinsiyet rolünün gelişimi ve benimsenmesi dört ile altı ya da yedi yaş arasında ortaya çıkmaktadır. Bu yaşlar da üçüncü döneme denk gelir (Can, 2009). Erkek çocuklar annelerine duymuş oldukları yasak ilgiden dolayı hadım edilme korkusundan ve odipus kompleksinden kurtulmak amacıyla yavaşça babalara yönelerek onlarla özdeşleşmektedirler. Böylece babalarının davranışlarını, değerlerini, tutumlarını benimser ve toplumsal cinsiyet kimliğini de kazanırlar. Kız çocukları da babalarından istediklerini elde edemeyeceklerini anlayıp, kendilerini başka bir erkekle girecekleri ilişkide kadınsı rollere hazırlamak üzere anneleri ile özdeşleşerek erkek çocukları gibi hem cinsel kimliklerini hem de toplumsal cinsiyet kimliklerini kazanmaktadırlar (Schultz ve Schultz, 2002; Morris, 2002). Yani bu dönemde, çocukların karşı cinsiyette olan ebeveynlerle yaşadıkları krizlerin çözülmesi sonucunda cinsiyet rolü gelişim evresi de tamamlanmaktadır (Can, 2009).

Genel olarak bakıldığında, burada önemli olan husus, çocukların anne babalarıyla ilişkilerinde yaşadıkları bu karmaşık sevgi ve çatışma duygularının çözülmesi ve böylece cinsiyet kavramının kazanılmasıdır.

Toplumsal Öğrenme Kuramı

Bandura tarafından geliştirilen bu kuram, aslında bireylerin gelişimini genel olarak ele almakla beraber cinsiyet rollerinin de nasıl öğrenildiğini açıklamaktadır. Toplumsal öğrenme kuramı, aslında hem davranışçı hem de bilişsel kuramların özelliklerini taşıyıp bu kuramlar arasında bir orta yol kuramı niteliğindedir (Korkmaz, 2009). Toplumsal öğrenme kuramına göre; kişiler, doğuştan esas olarak yansızdırlar ve başlangıçtaki biyolojik farklılıkları

daha sonraki cinsel kimlik farklılıklarını açıklamaya yetmez (Onur, 1997, s.183).

Cinsiyet farklılıklarını açıklamak için, ödül ve cezaların cinsiyet rollerini nasıl şekillendirdiğine bakmak gerekir. Connell'a göre, toplum ve bireyler role uymayı ödüllendirirken, rolden uzaklaşmayı ve role aykırı davranmayı cezalandırmaktadırlar (Wilson, 1995, s. 94). Özellikle, anne-baba ve öğretmenler, aynı davranış için kız çocuklara farklı, erkek çocuklara farklı tepkiler vermektedir. Bu kurama göre iki öğrenme süreci çok önemlidir: Edimsel koşullama ile model ve taklit (Dökmen, 2004).

Edimsel davranış, istenilen bir şeyi elde etmek ya da hoşlanılmayan bir şeyden kaçınmak amacıyla yapılan ve çevrede bir şekilde değişikliğe yol açan davranıştır (Morris, 2002). Edimsel koşullanmada ödüllendirilen ya da olumlu sonuçlar getirecek olan davranışın ileride tekrarlama ihtimalinin daha yüksek olduğu ön görülmektedir. Bu husus cinsiyet rollerine uygulanacak olursa, kendi cinsiyetine uygun davranışta bulunan çocuk ödüllendirilir; aksi takdirde cezalandırılır ve bu şekilde belli bir davranışın ileride tekrarlama ihtimali azalır ya da artar (Dökmen, 2004).

Model alma ya da taklit yoluyla öğrenmede ise belli bir figür gözlemlenerek model alınır ve figüre ait davranışların uygun bir zamanda taklit edilmesi ön görülür (Dökmen, 2004). Doğrudan pekiştirme; yaşayarak öğrenmektense, model alma yoluyla başka insanları gözleme ve davranışlarını onlarınkine benzeterek öğrenme yoludur. Toplumsal öğrenme kuramına göre çocuklar cinsel kimlik rollerini ilk önce anne babalarını model alarak öğrenirler (Korkmaz, 2009). Böylece, çocuklar aynı cinsten ana-babanın davranışını model aldıklarında ödüllendirilirler; toplum da daha sonra sistemli ödül ve cezalarla bu tür taklidi pekiştirir. Bu durumda, cinsel kimliğin kazanılması sürecinde seçici pekiştirme ve taklit temel rolü oynar. Ancak çocukların her zaman aynı cinsten modelleri tercih etmedikleri, kimi zaman (özellikle zorunluluk söz konusu olduğunda) karşı cinsten modelleri de taklit ettikleri görülmektedir (Basow ve Bandura, 1992).

Bussey ve Bandura (1992) tarafından 3–4 yaş çocukları üzerinde yapılan çalışmada, katılımcı çocuklara çeşitli kız ve erkek oyuncakları ile oynayan çocuklarla ilgili bir film gösterilip buradaki çocukların cinsiyete bağlı davranışlarını değerlendirmeleri istenmiştir. İzleyici çocuklar tarafından filmdeki çocukların bazı davranışlarının, örneğin, bebekle oynayan erkek çocuğun davranışının onaylanmadığı görülmüştür.

Toplumsal öğrenme kuramında önemli faktörlerden biri de gözlemsel öğrenmedir. Çocukların belli bir modelin davranışını izleyip izlenen davranışın sonunda modelin almış olduğu ceza ya da ödül durumuna bağlı olarak o davranışı taklit edip etmemeleri gözlemsel öğrenmedir (Korkmaz, 2009). Cinsiyet rollerinin öğrenilmesi, çoğunlukla aynı cinsiyetten kişilerin davranışlarının izlenmesi/gözlemlenmesi neticesinde bu davranışların taklit edilmesi yoluyla gerçekleşir. Bununla beraber farklı cinsiyetten kişilerin izlenmesi/gözlemlenmesi de cinsiyet rollerinin öğrenilmesinde oldukça etkilidir.

Bazı toplumlarda cinsiyete uygun davranışlar, çok katı ve net bir şekilde belirlenip uygulanmaktadır ve model olarak alınabilecek bütün figürlerin davranışları oldukça tutarlıdır. Böyle tutarlı modellerin olması geleneksel cinsiyet rollerinin devamlı olmasını sağlamaktadır (Dökmen, 2004).

Durkin (1995, s.178), sosyal öğrenme kuramının toplumsal cinsiyetle ilgili varsayımlarını şu şekilde özetlemiştir:

1. Ana-babalar ve başkaları, kız ve erkek çocuklara farklı davranırlar.
2. Kız ve erkek çocuklar, kendi cinsiyetlerinden olan kişileri, özellikle ana-babalarını model alırlar ve benzer davranışlarda bulunurlar. Bu varsayımlar bazı araştırmalarla doğrulanmıştır. Fakat bazı araştırmalar, çocuğun her zaman ana-babayı model olarak almadığını, daha çok güçlü, baskın, ödüllendirici modelleri seçtiklerini ortaya koymuştur.

Sonuç olarak, toplumsal öğrenme yaklaşımı, cinsiyet rollerinin kazanılmasında ödül, ceza ve gözlemsel öğrenmenin önemini vurgulamaktadır (Onur, 1997, s.183).

Bilişsel Gelişim Kuramları

Bilişsel Gelişim Kuramları oldukça kapsamlı kuramlar ağıdır. Bu kuramlar söz konusu olunca akla ilk gelen kuram, Lawrence Kohlberg'in, Piaget'in görüşlerini temel alarak, 1966 yılında oluşturduğu kuramdır. Bu kurama göre çocuk Toplumsal Öğrenme Kuramında düşünüldüğü gibi edilgen bir alıcı değil, tam tersine aktiftir ve kendi cinsiyet rolünü şekillendirmekten sorumludur (Basow, 1992).

Kohlberg'e (1974) göre çocuklar gelişim sürecinde ahlaki ve niceliksel yargıları öğrendikleri gibi cinsiyete uygun davranmayı da öğrenmektedirler. Bilişsel Gelişim Kuramına göre (Sigelman ve Rider, 2008), çocuklar, ilk önce kız ya da erkek olduklarını anlar, sonra da aynı cinsiyetten olan modelleri araştırır ve kız ya da erkek olarak nasıl davranmaları gerektiği ile ilgili bilgileri düzenlerler.

Kohlberg'e göre cinsiyet rol istikrarlılığı, cinsiyetin sabit ve değiştirilmez olduğu düşüncesidir. Kohlberg, cinsiyet rol gelişiminin, ya da cinsiyet rol istikrarlılığın üç dönemde gerçekleştiğini öne sürmektedir: Cinsiyeti etiketleme, cinsiyetin kararlılığı ve cinsiyetin değişmezliği (Bussey ve Bandura, 1999). Bu dönemler, Piaget'in bilişsel gelişim dönemlerinde olduğu gibi, basitten karmaşığa doğru yol alacak bir biçimde meydana gelmektedir (Küçükkaragöz, 2009).

Cinsiyeti etiketleme (2–3,5 yaş arası): Çocuklar kendilerini kız ya da erkek olarak etiketlerler, ancak, kız ya da erkek olmak bir adı olmaktan farklı değildir. Bu dönemde cinsiyetin kalıcılığı ve değişmezliği söz konusu olmadığından başkalarının cinsiyeti her zaman doğru olarak bilinmeyebilir.

Cinsiyetin kalıcılığı (3,5–4,5 yaşlar arası): Cinsiyetin zaman içindeki kalıcılığı kavranır ve çocuk ilerde kızların kadın, oğlanların ise erkek olacağını anlar. Yani cinsiyetin sürekliliğini anlamaya başlar. Buna rağmen yine de fiziksel özelliklerinden etkilenebilirler (Bussey ve Bandura, 1999).

Cinsiyet değişmezliği (4,5–7 yaş arası): Çocuk, bir bireyin cinsiyetinin 'koşuldan koşula' değişmez olduğunu anlar. Bu evreye ulaşan çocuk, görünüşe aldanmayı bırakır ve cinsiyetin karşı cinstekilerin giysilerinin giyilmesi ya da onların etkinliklerine katılmakla değişmeyeceğini anlar (Sigelman ve Rider, 2008).

Toplumsal Cinsiyet Şeması Kuramı

Bilindiği gibi toplumsal cinsiyet, değişik yaklaşımlar açısından ele alınmıştır. Yukarıda da bahsedildiği üzere bunlardan birisi de Bilişsel Gelişim Kuramlarıdır. Bu kuramlardan bir tanesi de Bem tarafından geliştirilen ve Toplumsal Cinsiyet Şeması Kuramı olarak isimlendirilen kuramdır. Kuram, sosyal öğrenme ve bilişsel gelişim kuramlarını temel almaktadır. Bu kurama göre; bireyler küçük yaşlardan itibaren toplumda kadınlık ve erkeklik kavramlarının ne olduğunu ve aynı zamanda da bu iki role atfedilen özellikleri öğrenmektedirler ve bu şekilde kendi cinsiyetine özgü davranışları da sergilemeye başlamaktadırlar (Bem, 1981). Yani, çocukta toplumsal cinsiyet şeması gelişmektedir. Kuramda yer alan üç önemli kavram söz konusudur. Bunlar; toplumsal cinsiyet şeması, cinsiyetleri tipleştirme ve androjenlik.

Genel olarak bakıldığında, Bem'e (1981) göre şema, bilişsel yapı olup kişinin algıları organize eden ve rehberlik eden çağrışımlar ağıdır. Şema aracılığıyla alınan bilgiler şematik bilgi işlemeye gönderilip bilgileri var olan kategorilere yerleştirilmektedir (Dökmen, 2004). Bu işlem cinsiyete uygulandığında; toplumsal cinsiyet şeması, kişinin kadın ve erkek özelliklerini algılamasını organize eder ve bilginin işlenmesinde temel oluşturur (Dökmen, 2004). Kurama göre, birey çevreden gelen bilgileri mevcut cinsiyet şemasına göre algılar, kodlar ve örgütler (Bem, 1985). Örneğin, cinsiyet şemasında fiziksel güç erkek çocukları için uygunken, fiziksel çekicilik kız çocukları için

uygun olan şema bileşenidir. Bu cinsiyet şemaları sayesinde çocuklar, kültürün erkeksi ve kadınsı tanımına uygun olarak kendi davranışlarını düzenlemeye güdülenmektedirler (Franzoi, 1996). Çocuk içinde yaşadığı toplumun erkeklere ve kadınlara ilişkin standartlarını, beklentilerini ve normlarını gözlemleyerek; aile, okul, medya ve akranlar gibi toplumsal güçler yoluyla toplumsal cinsiyet şemalarını oluşturur (Bem, 1981).

Cinsiyetleri tipleştirme, çocuğun cinsiyet şemaları kullanarak erkeklere ve kadınlara özgü davranışlarını düzenleyerek ona göre kendi cinsiyetine “uygun” davranışları seçtiği bir süreçtir. Kendi cinsiyetine “uygun” davranışları seçip dâhil etmesi aslında benlik kavramını da oluşturur ve benlik kavramları cinsiyete göre ayrılmış olur (Dökmen, 2004).

Androjenlik kavramı da Bem tarafından geliştirilmiş ve özellikle 1970’li yıllara kadar erkeklerin sadece erkeksi, kadınların ise sadece kadınsı özellikleri taşıyabileceği egemen görüşe karşı çıkan bir kavramdır. Her iki özelliği taşıyan bireyler üzerinde Bem tarafından yapılan ve bu bireylerin olumlu özelliklerini ortaya çıkaran araştırmalara dek, kadın erkek arasında bireysel farklılıkların biyolojik farklılıklara dayandığı düşünülmekteydi. Yapılan araştırmalardan sonra androjenlik kavramı ortaya çıkmıştır. Belli bir kültürde geleneksel cinsiyet rollerinin dışına çıkan ve tipik olarak erkeksi olduğu düşünülen olumlu özelliklerle, tipik olarak kadınsı olduğu kabul edilen olumlu özellikleri birleştiren bir kişilik tipidir (Bem, 1995). Söylendiği gibi androjen bireylere karşı kadınsı kadınlar ve erkeksi erkekler bulunmaktadır ve androjen bireylerden farklı olarak karşı cinsiyete atfedilen davranışlardan kaçınırlar. Böyle bir durumda bulunursalar da rahatsızlık duyup kendilerine ilişkin olumsuz duygular içinde olurlar (Bem ve Lenny, 1976).

Baba Katılımı Modelleri

Yukarıda, toplumsal cinsiyet rollerini ele alan değişik kuramlar hakkında bilgi verilmeye çalışılmıştır. Bu bölümde ise baba katılımını ele alan birkaç model sunulacaktır. Nash’ın (1965) ifade ettiği gibi, ilk zamanlarda babalarla psikologlardan daha ziyade, antropologlar ve sosyologlar ilgilenmiştir.

Geleneksel olarak, babalar, daha çok geçimi sağlayan bir kişi olarak görülmüştür. Ancak, bu konuda yapılan araştırmaların sayısı arttıkça, babaların, çocukların eğitim başarısı, cinsel ve bilişsel gelişimi, sosyal becerileri üzerinde önemli rol oynadıkları ortaya çıkmıştır (O'Donnell, Johnson Jr., D'Aunno, ve Thornton, 2005). Araştırma sayısının artmasıyla beraber araştırmacılar tarafından baba katılımını açıklayan modeller oluşturulmaya çalışılmıştır. Burada baba katılımını etkileyen hususları belirlemeye çalışan üç model sunulacaktır. Bunlar; değişik araştırmacılar tarafından merkez ögesi olarak kullanılan (McBride, Schoppe ve Rane, 2002) Belsky'nin Süreç Modeli (1984), Lamb'in Baba Katılımı Boyutları Modeli (Lamb, Plack, Charnov ve Levine, 1987) ve İnteraktif Model (Grossman, Pollack ve Golding, 1988) dir.

Belsky'nin Süreç Modeli

Belsky (1984) tarafından geliştirilen Süreç Modeli'ne göre babaların davranışları üç temel faktör tarafından etkilenmektedir: a) Ebeveynlerin kişilik ve psikolojik özellikleri (kişilik, çocuk bakımı ile ilgili tutumları gibi); b) Çocukların özellikleri (mizaç, yaş, toplumsal cinsiyet vb); c) Stres ve destek kaynakları (evlilik doyumu, sosyal destek ağı, iş vb).

Belsky'ye (1984) göre ebeveynlerin özellikleri, ebeveynliği ve daha geniş kapsamda ebeveyn-çocuk ilişkisini dolaylı bir şekilde etkilemektedir. Örneğin, psikolojik olarak, sağlıklı ve olgun yetişkinler, çocukların her alanda daha iyi sonuçlar elde edebilmeleri için daha yüksek potansiyele sahiptirler.

Stres ve destek kaynakları yukarıda da belirtildiği üzere sosyal destek, evlilik ilişkisi gibi hususları içermektedir. Ebeveyn-çocuk ilişkisi kapsamında, bireyin fiziksel ve psikolojik sağlığı açısından iyilik halini etkileyen sosyal destek, ebeveyn fonksiyonlarını dolaylı ve dolaysız olarak etkileyebilmektedir. Ayrıca evlilik ilişkisi/birliği, ebeveynler için, toplumsal ağ ve çalışma koşulları gibi diğer sistemler arasında esas destek sistemini oluşturmaktadır (Belsky, 1984).

Son olarak çocukların özelliklerine bakıldığında, Belsky'nin yapmış olduğu (1984) alanyazın incelemelerinde, çocuk-ebeveyn arasındaki ilişki, çocuğun mizacından ya da çocuğun diğer özelliklerden ziyade uyum kalitesi ile belirlenmektedir. Babalık konusunda erkekleri cesaretlendiren ve onların çocuklarla ilgilenmelerini etkileyen faktörleri belirlerken Belsky'nin modeliyle birlikte çocukların özelliklerine de dikkat çekilmiştir (McBride, 2002).

Bu üç belirleyici faktör; ebeveynlik, ebeveynliğin gelişimsel geçmişi ve kişilik üzerindeki etkileri açısından eşit değildir ve daha geniş sosyal yapı üzerinde etkili olarak ebeveynliği dolaylı bir biçimde şekillendirmektedirler. Optimal ebeveynlik; en iyi şekilde, çocuklara karşı mükemmel bakımı mümkün kılan ebeveynliğin üç belirleyicisinin değişen derecelerde dinamik olarak ortaya çıkması şeklinde tanımlanabilir (Belsky, 1984).

Grossman, Pollack ve Golding'in (1988) İnteraktif Sistem Yaklaşımı

Grossman ve ark. (1988) tarafından yapılan alanyazın incelemeleri sonucunda baba katılımını etkileyen değişkenler beş boyutta toplanmıştır. Bu boyutlar: Psikolojik (iyilik hali, kendi babası ile olan ilişkisi), evlilik (baba katılımına anne tarafından gösterilen tepki), sosyo kültürel (anne-baba yaşı, çalışması, toplumsal sınıf), ebeveynlere bağlı değişkenler (ebeveynlerin ebeveynlik stiline çocuklarla olan etkileşimi belirlemesi) ve çocuklarla ilgili değişkenlerdir (yaş ve cinsiyet).

Psikolojik boyut- babaların ruh sağlığı ve anksiyeteden arınması, cinsiyet kimliği, kendi babası ile olan ilişkisi, özerkliği ya da ayrılması, yakınlığı veya ilgisine bakarak, babaların yeterliliği ve çocuğa alışmasının alanları tahmin edilebilir.

Evlilik boyutu- evlilik kalitesi babalık açısından merkez hususlardan biridir. Ebeveynlik açısından evliliğin karışık etkisi bulunmakta olup ebeveynliğin niteliğini ve niceliğini etkilemektedir. Ayrıca, baba katılımına anne tarafından gösterilen tepkiyi de kapsamaktadır.

Sosyo kültürel boyut kapsamında değerlendirilen zaman, para, çalışma gibi etkenler baba katılımının niteliğini ve niceliğini etkilemektedir. Aynı zamanda toplumsal sınıf hem ebeveyn becerileri hem de ebeveynlik için harcanan zaman üzerinde etkisini göstermektedir. Toplumsal sınıf, karışık ve aynı zamanda kendi içinde çok sayıda önemli ekonomik özellikleri ve psikolojik boyutları kapsayan basit bir yapıdır.

Ebeveynlere bağlı değişkenlere bakılacak olursa çok önemli faktörleri kapsadığı görülebilmektedir. Böylece babanın daha önce gösterdiği ebeveynlik kalitesi, ilerleyen zaman içinde çocuklarla olan etkileşimin nasıl olacağına ilişkin bize ipucu verebilir.

Son olarak çocuk özellikleri önemli değişkenlerden biridir. Baba katılımını etkileyen en önemli özelliklerden biri çocukların cinsiyetidir. Aynı zamanda çocuğun yaşı da önemli ölçüde baba katılımı etkilemektedir.

Grossman ve ark.'ın (1988) yapmış oldukları incelemelerinde babaların aile sisteminin bir parçası olarak düşünülmesi gerektiği vurgulanmıştır. Özellikle, babaların eşleriyle olan ilişkisinin çok önemli olduğu bir daha teyit edilmiştir. Bu da, babalığın, çok önemli ölçüde eşlerden etkilendiğini açıkça göstermektedir.

Lamb'in Modeli- Baba Katılımının Boyutları

Lamb ve ark. (1987) üç boyutlu baba katılımı modelini geliştirmişlerdir. Üç boyutlu model, babaların kendi çocuklarının hayatlarında alabilecekleri çeşitli katılım şekillerini kapsamaktadır.

Lamb ve ark. (1987) belirlemiş olduğu bu baba katılım boyutlarının, aynı zamanda, baba katılımı ile ilgili yapılmış çok sayıda araştırmaya rehberlik ettiği, bu araştırmalarda etkili bir rol oynadığı ve babaların rollerini inceleyen araştırmacılar için hâlâ önemli ve temel bir kaynak olduğu söylenebilir (McBride, 2005). Lamb ve ark.'a (1987) göre baba katılımı üç önemli unsurdan oluşmaktadır. Bunlardan birincisi olan *etkileşim* çocukla

birebir geçirilen zamanı, çocukla paylaşılan etkinlikleri (çocuğa bakım üstlenmek, banyo yaptırmak gibi); ikincisi olan *ulaşılabilir olma*, babanın çocukla birebir iletişiminden ziyade çocukla iletişime geçmesi için fiziksel ve psikolojik açıdan ulaşılabilir olmasını; ve sonuncusu olan *sorumluluk* ise, babanın, çocuğunun bakımından ve iyi olmasından sorumlu olmasını, yani belli görevlerde yer almasını (veli toplantılarına katılması, okul sonrası etkinliklerin düzenlenmesinde yardımcı olması, doktora götürmesi) içermektedir (Cabrera, Tamis Le-Monda, Bradley, Hoferth ve Lamb, 2000).

Etkileşim; baba katılımının bu boyutu, çocukların, beslenme, banyo yaptırmak, uykuya yatırma gibi fiziksel ihtiyaçlarını karşılayan faaliyetlerden daha ziyade çocukla beraber yapılan oyun faaliyetlerini kapsamaktadır. McBride ve Milles (1993), Bird ve Bird (1984) ve Renk ve ark. (2003) kendi çalışmalarında, fiziksel ihtiyaçları karşılayan faaliyetlerde annelerin hâlâ daha çok yer aldıklarını ifade etmektedirler.

Ayrıca, annelerin ve babaların çocuklarla oynadıkları oyunların şeklinin de değiştiği değişik araştırmalar tarafından ortaya çıkarılmıştır. Babaların oyunları, daha çok zihinsel olmayan, sosyo-fiziksel oyunlar iken annelerin oyunları ise sözel ve oyuncak gerektiren oyunlardır (Clarke –Stewart, 1978).

Ulaşılabilirlik konusunda önemli olan, çocukların hafta sonu ve hafta içi evde olduklarında babaların da evde olması ve çocukların akademik performanslarını ilerletmek amacıyla fiziksel ve psikolojik olarak ulaşılabilir olmalarıdır.

Lamb modelinin üçüncü boyutu olan sorumluluk, çocukların etkinliklerinin planlamasını, zamanlamasını ve düzenlemesini kapsar. Bu modelin en önemli boyutudur. Ancak daha önce de belirtildiği üzere daha çok anneler tarafından üstlenilmektedir.

Lamb'a (1996) göre babaların katılımını etkileyecek bazı değişik faktörler söz konusudur. Bunlar; motivasyon, yetenek ve kendine güven, destek ve kuramsal uygulamadır.

a) Motivasyon

Yukarıda da belirtildiği gibi babaların katılımını etkileyen faktörlerden biri olan motivasyon; kişisel gelişim öyküsünü, kişilik özelliklerini ve inançları kapsamaktadır. Kişisel gelişim öyküsünde çeşitli değişkenler yer almaktadır. Babalar açısından öncelikle kendi babalarının katılımı önemlidir. Babalar, babalıkla ilgili davranışlarını kendi babalarının davranışlarına bakarak şekillendirmektedirler. Bu konu ile ilgili iki tane birbirine karşıt hipotez sunulmaktadır. *Model* (değişik araştırmacılar tarafından desteklenmektedir: Hass, 1988; Sagi, 1982; Manion, 1977) olarak adlandırılan birinci hipotezde, babalar kendi babalarını örnek alarak katılımında bulunmakta iken; *telafi* (Eiduson ve Alexander, 1978; DeFrain, 1979) olarak adlandırılan diğer hipotezde ise, babaların, kendi babalarının eksik olan katılımını telafi etmeye çalıştıkları ileri sürülmektedir.

Kişisel gelişim öyküsünde önemli başka bir etmen de babaların baba olma yaşıdır. Babaların katılımları; erken (23 yaş ve daha genç), zamanında (24-29 yaş arası) ve geç (30 yaş ve üstü) baba olmalarına bağlı olarak değişebilmektedir. Coney (1993; akt:Pleck), kendi çalışmasında, baba katılımı (katımlı-katımsız) ile babaların babalık rolünün etkisel değerlendirmesini (olumlu-olumsuz), babaların baba olma yaşı ile karşılaştırmıştır. Erken baba olunması tipik şekil katımsız babalık/olumlu etkiyi; zamanında baba olunması katımsız/olumsuz etkiyi ve geç baba olunması ise evlilikten sağlanan tatmine ve çalışma saatlerine bağlı olarak değişen katımlı/olumlu ve katımlı/olumsuz etkiyi ortaya çıkarmaktadır.

Kişisel gelişim öyküsüne bağlı bir diğer etmen de erken ve sonradan olan sosyalleşmedir. Erken sosyalleşme, çocukluğunda küçük kardeşin bakımını üstlenme ya da sadece küçük kardeşe sahip olma, yetişkinlikte ise bakıcı olarak çalışma gibi faktörlerle tanımlanmaktadır. Yani bir açıdan çocuk bakımında deneyimli olma olarak da nitelendirilebilir. Sonradan sosyalleşme ise hamilelik dönemi öncesi ya da esnasında çocuk bakımı ile ilgili kitapları okuma (Russell, 1983) doğuma katılma, doğumdan sonra izine ayrılma gibi faktörleri içermektedir (Pleck, 1996).

Kişisel gelişim öyküsüne bağlı olarak bir de toplumsal cinsiyet rol oryantasyonundan bahsedilebilir. Yapılan araştırmalarda (Lamb, Pleck, Charnov ve Levine, 1987; Lamb, Pleck ve Levin, 1985), katılımı daha fazla olan babaların androjen veya kadınsı özelliklere daha fazla sahip oldukları görülmüştür. Yani esnek bir toplumsal cinsiyet eğilimi söz konusudur.

Motivasyonu etkileyen diğer bir etmen de kişilik özellikleridir. Olumlu baba katılımı en çok kendine güven, düşük depresyon, hamilelik esnasında uyum sağlama ile bağlantılıdır (Pleck, 1996).

Son olarak da motivasyonun önemli bir parçası olan inançlar söz konusudur. Değişik araştırmalarda (Blair, Wenk ve Hardesty, 1994; Bailey, 1991; Levant, Slattery ve Loiselle, 1987), toplumsal cinsiyet ve kadınlarla ilgili daha eşitlikçi inançlara sahip olan erkeklerin baba katılımının daha yüksek olduğu gözlenmiştir.

b) Yetenek ve Kendine Güven

Babaların çocuklarla ilgilenmekte kendilerini ne kadar yetenekli olarak değerlendirdikleri ile ilgilidir. Hass'in (1988) yürüttüğü çalışmada erkeklerin çocuklarla yakınlık sağlama becerisinin katılım için önemli olduğu gözlenmiştir. Aynı zamanda katılım için babaların, erkeklerin çocuklarla ilgilenmek için yeterli bir kapasiteye sahip oldukları ile ilgili olumlu inançlar beslemeleri önemli bulunmuştur. Baruch ve Barnett (1986) tarafından yapılan araştırmada, yüksek düzeyde katılım gösteren babaların kendilerini babalık konusunda daha yetenekli olarak ifade ettikleri tespit edilmiştir.

c) Destek

Burada söz konusu olan husus, eşlerin rolleri ve evlilik ilişkisinin baba katılımını hangi ölçüde etkilediğidir.

Yapılan araştırmalarda (Brayfield, 1995; Crouter Perry-Jenkins, Huston ve Mc Hale, 1987; Radin ve Harold-Goldsmith, 1989), annelerin

çalıştığı aileler ile sadece babaların çalıştığı aileler kıyaslandığında, annelerin çalıştığı ailelerde baba katılımının daha yüksek olduğu görülmüştür.

Değişik araştırmacılar tarafından evliliklerde çiftler arasında yaşanan ilişkinin baba katılımı üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğu vurgulanmıştır. Crouter ve ark. (1987) tarafından yapılan araştırmada uyumlu evliliklerin baba katılımını artırdığı gözlenmiştir. Aynı zamanda eşler tarafından çocuk-baba ilişkisini desteklemek amacıyla cesaretlendirilen babaların katılımında da artış görülmektedir (Levy-Shiff ve Israqelashvilli,1988). Bununla birlikte annelerin baba rolü ile ilgili görüşlerinin de baba katılımının önemli belirleyicilerden biri olduğu belirlenmiştir (McBride ve ark., 2005).

d) Babaların Çalışma Hayatı

Baba katılımı ile ilgili yapılan araştırmalarda önemli ölçüde dikkat çeken hususlardan birisi de babaların çalışma (iş) yerinin özellikleridir. Çalışma (iş) yeri ile ilgili etmenler arasında babaların çalışma hayatı özellikleri, babaların iş-aile çatışma düzeyi vb. sayılabilir (Pleck, 1996). Çalışma hayatı özellikleri, aslında babanın çalışıp çalışmadığına bakılarak babaların hangi ölçüde katılım gösterdikleri ile ilgilidir. Değişik araştırmalarda (Harold-Goldsmith, Radin ve Eccles, 1988) babaların çalışmadığı zamanlarda baba katılımının arttığı görülmektedir. Babaların çalışma saatlerinin ise baba katılımını büyük ölçüde etkilemediği bulunmuştur (Pleck ve Staines, 1985).

Trost (1988) tarafından yapılan araştırmada babaların, iş-aile arasındaki dengeyi sağlamada zorlandıkları ifade edilmiş; çocuklarla yaşanan zorluklar ve çift kariyer problemlerine vurgu yapılmıştır.

Baba Katılımında Nitelik ve Nicelik

Yukarıda sunulan modeller aslında ebeveynliği ya da babalığı etkileyen değişkenlerle ilgilidir. Ancak, alanyazında babaların çocuk yetiştirilmesine katılımı nicelik, nitelik ve katılımın boyutu açısından da incelenmiştir. Burada nitelik, çocuklarla olan iletişimde gösterilen duygusal

yakınlık derecesi; nicelik, çocuklarla geçirilen zaman ve boyut ise katılımın şeklidir.

Yapılan araştırmalar genelde babalardan ziyade annelerin çocuklarla daha fazla zaman geçirdiklerini ve hâlâ çocuk bakımının asıl sorumlusu olduklarını göstermektedir. (Bird ve Bird, 1984; McBride ve Mills, 1993). Ancak, Nock ve Kingston'un (1988, Akt: Öğüt, 1998) yaptıkları literatür taramasında, anne babaların çocuklarla geçirmiş oldukları zamanın, yani niceliğın çocukların gelişiminde önemli rol oynamadığı bulunmuştur.

Grossman, Pollack ve Golding (1988) tarafından yapılan bir araştırmada, nicelik ve nitelik arasında istatistiksel olarak manidar bir ilişkinin olmadığı, yani çocuklarla beraber geçirilen zamanda artış görölse bile bunun nitelikte bir artışa neden olmadığı belirlenmiştir.

Yukarıda sunulduğu gibi zaman içinde babaların rolü ve çocuklarla olan ilişkisi değişmektedir. Ele alınan baba katılımını etkileyen ve belirleyen değişkenlerin genelde babaların davranışlarını olumlu yönde etkilediği ve böylece çocuklar üzerinde olumlu etkiler de yarattığı görölmektedir. Ancak bu husus, baba katılımının artmasının çocuklar açısından her zaman olumlu sonuçlar doğuracağı anlamına da gelmemelidir. Çocuklarla geçirilen zamanın artmasından daha ziyade çocukla kurulan sosyo-duygusal ilişkinin daha önemli olduğu söylenebilir (Evans, 1997).

Baba Katılımında Diğer Etmenler

Yukarıda sayılan ve baba katılımını etkileyen faktörlerin dışında değişik araştırmacılar tarafından incelenen çeşitli faktörler de söz konusudur. Babaların babalıkla ilgili tutumları, çocukların özellikleri (yaş, cinsiyet, kardeş sayısı vb), işle ilgili stres faktörleri, evlilik kalitesinin algılanması gibi farklı faktörler bunlardan bazılarıdır (McBride ve Rane, 1998). Bununla birlikte babalık kimliği (babaların davranışları, yani babalık rolüne yapılmış yatırımı yansıtmaktadır) ile annelik etkisi (annelerin baba katılımı ile ilgili tutum ve inancı) çok önemlidir (Mc Bride ve ark. 2005). Aslında evlilik kalitesi, aynı

zamanda, babanın etkisi ve aile içinde babanın fonksiyonunun sonucudur. Ebeveynler arasındaki yapıcı ve olumlu ilişkinin çocuklar üzerinde olumlu etkileri bulunmakla beraber, ebeveynler arasında yaşanan tartışmalar çocukları olumsuz şekilde etkileyebilmektedir. Evlilik kalitesinin yüksek olması anne/baba rollerini de destekler ve anne-çocuk/baba-çocuk ilişkisine olumlu katkılarda bulunur. Buna karşın evlilik kalitesinin düşük olması ebeveynliğe zarar vermektedir. Yüksek evlilik kalitesi, hem ebeveynlerde hem de çocuklarda olumlu duygusal deneyimi ve sosyal yeterliliği önemli ölçüde desteklemekte ve teşvik etmekte; ebeveynler arasındaki olumsuz duygular ise ebeveynlerin işleyişini bozmaktadır. Eşleri ile ilişkisi olumlu olan babalar çocuklarına daha fazla zaman ayırmaktadır (Engle ve Breaux, 1994).

Çocuğun yaşı da araştırmalarda incelenen faktörlerden birisidir ve bu konu ile ilgili değişik bulgulara rastlamak mümkündür. Yapılan araştırmalarda (Öğüt, 1998; Williams ve Kelly, 2005; Giray ve Ergin, 2006), çocukların yaşları yükseldikçe babanın sorumluluk duygusu azalmakta, katılımının miktarı ve kalitesi düşüş göstermektedir. Ergenlerin bu durumu hissettikleri, Köker, Evrengöl ve Canat (1994) tarafından yapılan araştırmada belirlenmiştir. Söz konusu araştırmada, ergenlerin babalardan daha ziyade annelerini kendilerine yakın hissettikleri ortaya çıkmıştır. Ancak, ergenlik döneminde anne ve babanın katılımının önemi de bilinmektedir. Ergenler üzerinde yapılan araştırmalarda, ergenlerin anne babalarının yanlarında bulunduğunu bildiklerinde kendilerini daha mutlu, sağlıklı ve yeterli olarak hissettikleri tespit edilmiştir (Steinberg, 2007). Ancak, ergenliğe geçiş aşamasında bulunan çocukların anne-baba ilişkisinin incelendiği bir araştırmada (Shearer, Crouter ve McHale, 2005) ebeveynlerin bu dönemi "stres ve fırtına dönemi" olarak değil, daha çok bağımsızlık ve ayrılma için yaşanan aşırı düzeyde tartışma dönemi olarak gördükleri tespit edilmiştir.

Baba katılımını toplumsal cinsiyet ile ilişkilendiren çeşitli araştırmacılar tarafından yürütülen çalışmaların sonucunda katılımı yüksek olan babaların androjen, yani hem erkeksi hem de kadınsı özelliklerinin yüksek olduğu ya da sadece kadınsı özelliklerinin yüksek olduğu tespit edilmiştir (Russell, 1978). Babaların katılımı, eşlerin toplumsal cinsiyet ile ilgili geleneksel olmayan

tutumları ve eşlerin babalık hakkında sahip oldukları olumlu düşünceleri ile yakından bağlantılıdır. Greenstein (1996) tarafından yürütülen çalışmada, geleneksel olmayan toplumsal cinsiyet rollerine sahip olan erkekler, ev işleri alanındaki dağılımı daha adaletsiz (eşitlikçi olmayan) olarak algılamakta ve böyle bir role sahip olan erkekler çocuk bakımına da daha fazla katılmaktadır. Burada toplumsal cinsiyet rolleri ön plana çıkmaktadır. Benzer bir bulgu Paterna ve Martinez (2006) tarafından yapılan araştırmada da ortaya çıkmıştır. Araştırmaya göre toplumsal cinsiyet rollerinde gelenekselliğin azalması ile kadın ve erkek arasındaki eşit rol dağılımı artmaktadır. Elde edilen bulgulara göre babalar; kadın-erkek eşitsizliğinin farkındadır. Çocuğun doğumunun erkeklerden daha ziyade kadınların hayatlarını değiştirdiğini, çocukların babadan daha ziyade anneye ihtiyacı olduğunu ve annelerin çocuk bakımında daha başarılı olduğunu düşünmektedirler.

Geleneksel cinsiyet rolleri; çift kariyerli ailelerde iş-aile ve aile- iş gibi değişkenler açısından etkisini göstermektedir (Giray, ve Ergin 2006). Kadınlarla erkekler arasında iş-aile çatışması açısından fark vardır. Yani kişinin iş ile ilgili sorumluluklarının ve görevlerinin, ailesi ve evi ile ilgili sorumluluklarını yerine getirmesini engellemesinden çıkan çatışma, kadınlarda erkeklere göre daha yüksektir. Aynı zamanda hem kadın hem de erkeklerde, çocukların yaşı ile ilgili iş-aile çatışması da değişiklik göstermektedir. Yani, çocukların yaşı yükseldikçe hem erkeklerde hem de kadınlarda yaşanan iş-aile çatışması azalmaktadır. Renk ve ark. (2003) tarafından yürütülen çalışmada da benzer bulgular elde edilmiştir. Bu araştırmanın bulgularına göre kadınlar ev ve aile işlerine, erkekler ise çalıştıkları işlerine daha fazla bağlılardır. Bunun nedeninin de geleneksel bakış açısı olabileceği düşünülmektedir.

Kısıtlayıcı Erkeksi Şemalar ve Toplumsal Cinsiyet Şeması Kuramı İlişkisi

Şemalar, bizim, dünyayı algılayıp anlamamızı sağlayan inançlardan oluşmaktadır. Bu şemalar, bireyin kadınsı ve erkeksi özellikleri ile kadın ve erkeğe toplumda atfedilen özellikleri algılamayı ve anlamayı sağlamaktadır.

Erkekler için erkeksi işleyiş şeması, aslında, erkeksi roller ile ilgili birtakım inançlardır. Erkekler, bu şemaları oluştururken toplumdaki belli standartlara göre hareket etmektedirler. Eğer bir erkek aile içinde erkeğin gelir sağlayıcı, kadınların ise çocuklarla ilgilenen biri olduğunu düşünüyor ise muhtemelen kendisi de bir işte çalışıp ev işlerinde ve çocuk bakımında rol almaz. Diğer yandan, kadınların da bir işte çalışıp ikinci bir gelir sağlayıcı olabileceğini düşünür ise çocuklarla ilgili daha değişik roller üstlenebilir.

Ancak, bazen bu toplumsal cinsiyet şemaları, kısıtlayıcı bir şekilde, erkeklerin belli kalıplar içerisinde davranmalarına, düşüncelerine ve hissetmelerine neden olmaktadır. Erkekler, söz konusu kısıtlayıcı şemalar nedeniyle, günlük yaşamda karşılaştıkları bazı olayları doğru şekilde anlamamakta; bu da kısıtlayıcı şemaların kalıcılık ve dayanıklılığını korumasına yol açmaktadır (Mahalik ve Morrison, 2006).

Mahalik ve Morrison'a (2006) göre, bunlar, bilişsel terapidaki işlevsel olmayan şemaların bir çeşididir. Bilindiği gibi, şemalar bilişsel yapılardır ve olayları algılamak onları anlamamızı sağlarlar. İşlevsel olmayan şemalar, çocukluk döneminde gelişmeye başlar ve genellikle değişmez ve kalıcıdır. Aynı zamanda bilişsel çarpıtmalarla desteklenmektedirler (Savaşır, Soygüt, Kabakçı, 2003). Terapi sürecinde bu çarpıtılmış ve işlevsel olmayan, yani olumsuz olan düşünce ve inançların değiştirilmesi hedeflenmektedir (Beck, çev: Şahin, 2001). Ancak, bilindiği gibi, bilişsel terapidaki işlevsel olmayan şemaların değişimi oldukça zordur, yani değişime oldukça dayanıklıdır. Mahalik ve Morrison (2006), bazı babalarda görülen işlevsel olmayan şemaların değiştirilmesinin babaların katılımını olumlu yönde etkileyeceğini düşünmektedirler. Babaların katılımının sağlanması, hem çocuklar hem de eşler için olumlu sonuçlara yol açmaktadır. Bu da aynı zamanda çocukların problem çözme becerilerinin, entelektüel ve empati becerilerinin, içsel denetim odağının geliştirilmesine yardımcı olmaktadır (Lamb, 1997).

İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Baba katılımı ve toplumsal cinsiyet rolleri ile ilgili yapılan araştırmalara bakılacak olursa; bu konuda ülkemizde yapılan araştırmaların sınırlı olduğu; ancak, yurt dışında çok sayıda araştırma yapıldığı görülmektedir.

Türkiye’de Yapılan Araştırmalar

Ülkemizde geniş bir şekilde aileyi, anne babanın çocuğun gelişimine katılımının önemini inceleyen birkaç çalışma söz konusudur. Öner, Erol, Öner ve Aysev (2001) tarafından yapılan araştırmada, çocuğun psikolojik durumunu ve değerlendirmesini babanın psikolojik durumundan ziyade annenin psikolojik durumunun etkilediği belirlenmiştir. Anne babaların evlilik ilişkisinin çocuk üzerindeki etkisini araştıran bir çalışmada (Yılmaz, 2001), çocukların, anne baba arasında ortaya çıkan tartışmalarda ya çok üzülme, ya içlerine kapanıp odalarına çekilme ya da onları engellemeye çalışma şeklinde tepkiler verdikleri tespit edilmiştir. Bu araştırmaya göre, ayrıca anne babalarının ilişkilerini olumsuz olarak değerlendiren çocukların kendileriyle ilgili algılarının da (okul performansı, kendi yetenek ve yeterlik, benlik değerlendirmeleri vb) olumsuz etkilendiği saptanmıştır.

Yukarıda anlatılan araştırmada da görüldüğü gibi anne babanın evlilik ilişkileri çocuk gelişimi açısından çok önemlidir. Bununla birlikte; Sayıl, Uçanok ve Güre, (2002) ergenlikte ortaya çıkan ergen-anne baba ile olan çatışma alanlarına da dikkat çekmektedirler. Yani ergenlerin anne babalarına karşı tavır ve davranışları sonucunda yaşanan çatışmalar ikinci sırada yer almaktadır. İlk sırada ise ders çalışma ve akademik başarı çatışması yer bulunmaktadır. Bu bulgular Shearer, Crouter ve McHale (2005) tarafından anne baba üzerinde yapılan araştırmanın sonuçlarıyla örtüşmektedir. Bu araştırmaya göre, anne babanın da ergenlerde ilk fark ettikleri çatışmalar değil, daha çok çocukların kişisel niteliklerindeki değişimlerdir. Yani hem anne baba hem de ergenler üzerinde yapılan araştırmalarda anne baba-ergen arasında yaşanan çatışma ikinci yerdedir.

Sunulan araştırmalar, daha çok genel olarak aile içindeki düzeni ve uyumu göstermektedir. Daha çok baba-ocuk/ergen ilişkisine yönelik araştırmalara bakılacak olursa, Kuzucu (1999) tarafından yapılan bir araştırmada; babaların ve gençlerin babalık rolü algı puanları arasında anlamlı fark ortaya çıkmış; gençlerin algısının babalarına göre daha modern ve idealist olduğu, babaların ise daha gerçekçi olduğu tespit edilmiştir. Çatışma düzeyine göre bakıldığında; yüksek düzeyde çatışma yaşayan grubun babalık rolü algı puanının, daha az çatışma yaşayan gruba göre daha düşük çıktığı görülmüştür.

Baba-ergen ilişkisini araştıran bir çalışma da 1999 yılında Turna tarafından yapılmıştır. Araştırmada, iletişim becerileri ile ilgili programa katılan gençlerin almış oldukları eğitimin babaları ile aralarındaki çatışma düzeyine etkisi araştırılmış; programın, hem bu programa katılan gençlerin üzerindeki etkisine, hem de dolaylı olarak babalar üzerindeki etkisine bakılmıştır. Programın, gençlerin baba-genç çatışma düzeyleri ve çatışma eğilimi düzeyleri üzerinde olumlu etkisi olduğu bulunmuş; babalar üzerinde ise herhangi bir etkisi tespit edilememiştir.

Aynı yılda Darga (1999) tarafından yapılan araştırmada ise baba katılımına bakılmıştır. Yani altı, on, on dört yaşında çocuğu olan alt ve st sosyo-ekonomik düzeydeki babaların çocuklarının eğitimine katılımları incelenmiş ve baba katılımının, SED'e göre değiştiği ortaya çıkmıştır. Alt SED'e mensup babalar çocuklarının yaşlarına göre kritik önemdeki davranışlarda st SED'e mensup olan babalara göre daha düşük katılım göstermektedir. Aynı zamanda çocuğun cinsiyetine göre alt ve st SED'deki babaların çocuklarının eğitimlerine katılımı çoğunlukla değişiklik göstermektedir. Söz konusu durum; alt SED'de erkek ocuk, st SED'de ise kız ocuk lehinedir.

Ülkemizde Boğaziçi niversitesinde yapılmış ve baba katılımını değişik açılardan değerlendiren araştırmaların sonuçlarına bakmanın babalar ile ilgili genel bir düşünce oluşması açısından yararı vardır. Araştırmalardan biri Evans (1997) tarafından yürütülmüş olup; düşük SED rnekleme

babaların rollerine yönelik tutumları ve katılımları incelenmiştir. Söz konusu araştırmada, babaların tutumlarına değişik üç noktadan bakılmıştır; babaların ev işlerine katılmaya yönelik tutumları, babaların, babalık rolleri ile ilgili tutumları, babaların ailede aldıkları değişik rollere ne derece geleneksel bir çerçevede baktıkları. Babalara göre, çocukların bakımı ile ilgili babanın kendisi sadece üç görevden sorumludur: Çocuğun eğitimi hakkındaki kararlar (iş seçme kararı), çocuğu zihinsel yönden geliştirmek ve çocuğun bakımı için gereken parayı sağlamak. Aynı zamanda babalara göre fiziksel bakım (giydirme, yemek hazırlama, temizlik, doktora götürme, temizlik kuralları öğretimi vb.), çocuklarla oynamak gibi sorumluluklar sadece annenin sorumluluğudur. Ancak, anne çalışıyorsa, babaların eğitimle ilgili görüşleri de değişmektedir (annelerin de bu tür kararlara katılabileceği görüşü ortaya çıkmaktadır). Genel olarak, eşleri çalışan babaların evdeki iş bölümü ile ilgili tutumlarında değişiklik olmuş; sorumlulukların sadece baba ya da sadece anneye ait olduğuna ilişkin görüşleri, bu sorumlulukların hem anne hem de baba tarafından üstlenilebileceği şeklinde değişim göstermiştir. Analizler, genel olarak, tutumlar ile çocukların cinsiyeti ya da annenin çalışıp çalışmamasının ilişkili olmadığını göstermektedir. Ancak, eşi çalışan babaların, bazı konularda (ev işleri dağıtımı, çocuk bakımı vb.) görüşleri az olarak değişse de, davranışlarında bir değişikliğin olmadığı ortaya çıkmaktadır.

Bu çalışmadan elde edilen bulgular, daha önce Greestein (1996), Darga (1999) tarafından yürütülen ve yukarıda değinilen araştırmaların bulguları ile tutarlıdır. Her iki çalışmada da, anne çalışırsa baba ailede ve ev işlerinde daha etkin bir rol üstlenmektedir.

Genel olarak bakıldığında, çoğu babanın geleneksel tutumlara sahip olduğu ortaya çıkmış; babaların çocuklarıyla birlikte zaman geçirseler bile çok az iletişim kurdukları görülmüştür. Bu da çocuk-baba ilişkisinde niteliksel bir değişimin olmadığını göstermektedir.

Yukarıda bahsedilen araştırmanın bir devamı Öğüt (1998) tarafından yürütülmüştür. Bu araştırmaya katılan babalar üst ve orta SED'e mensup

olup, çocukları okul öncesi çağındadır. Bu araştırmada, babaların çocuklarıyla nasıl ilgilendiklerine bakılmıştır. Araştırmanın bulgularına göre; çocukla ilgili sorumlulukların çoğunu anne üstlenirken, bazı durumlarda (eğitimle ilgili kararlar verme, çocuk erkek ise günlük bakımına daha fazla katılma) babaların da bu sorumluluğu paylaştığı görülmüştür. Çocukların yaş ve cinsiyetlerine göre babaların katılımının değiştiği; erkek çocuklarıyla ve yaşı küçük çocuklarıyla daha fazla ilgilendikleri belirlenmiştir.

Ülkemizde yapılan ve benzer sonuçlara ulaşan bir başka araştırma ise Yılmazçetin (2003) tarafından yürütülmüştür. Burada babaların çocuklarının hayatlarına katılım düzeyleri ile çocukların davranışsal problemleri, okul başarısı, yeterlilik becerileri arasındaki ilişki incelenmiş; babaların katılımı, yukarıda anlatılan ve Lamb tarafından ortaya atılan üç baba katılım tipi açısından değerlendirilmiştir. Babaların çoğunda, ulaşılabilir olma ve etkileşim katılımlarında, sorumluluk isimli babalık katılımına göre daha düşük bir düzey kaydedilmiştir. Ayrıca, burada da annenin çalışma durumunun baba katılımını etkilediği görülmektedir. Yani, eşleri çalışıyor ise babaların çocuklarıyla daha fazla iç içe olduğu tespit edilmiştir. Bu bulgu Evans (1997), Ögüt (1998), Darga (1999) tarafından yürütülen araştırmaların bulgularıyla da örtüşmektedir.

Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar

Yurt dışında yapılan araştırmalara bakıldığında, bu araştırmalarda çeşitli değişkenlerin değerlendirildiği görülmekte, ancak, araştırmaların hepsinde de babaların katılımının çocukların hayatlarında önemli ve gerekli olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır. Bu araştırmaların değişik kültürlerde yapılması nedeniyle o kültürlerin özelliklerini de taşıma eğilimi bulunmaktadır.

Renk ve ark. (2003) tarafından yapılan araştırmada, anne babaların toplumsal cinsiyet rolleri ve çocukları ile geçirdikleri zamana bakılmıştır. Araştırmanın bulgularında küçük çocukları olan ebeveynlerin çocuklarına daha fazla zaman harcadıkları ifade edilmektedir. Bu araştırmalarda, anneler, çocuklarla ilgili daha fazla sorumluluk aldıklarını söylemektedirler. Aynı

zamanda ebeveynlik sorumlulukları ile ilgili tatminin babalarda önemli ölçüde daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Genel olarak ebeveynlerin devamlı olarak geleneksel sorumluluklarını sürdürdükleri söylenebilir.

Bir araştırmada (Elder ve Bowerman 1963; akt Harris ve Morgan, 1991), babaların, kız çocuklardan oluşan ailelerden daha ziyade büyük ve çok erkek çocuklu ailelerde daha fazla katılım gösterdiği tespit edilmiş; aynı sonuçlar, Harris ve Morgan (1991) tarafından da doğrulanmıştır. Aynı zamanda bu araştırmada babaların, ebeveynlikteki farklı katılımı (kız ve erkek çocukları kıyaslanarak) incelenmiştir. Bu araştırmada, küçük çocukları olan babaların baba katılımının daha yüksek olduğu vurgulanmış; aynı zamanda erkek çocukları olan babaların daha fazla katılım gösterdikleri ortaya çıkmıştır. Kardeş çiftinden her ikisinin erkek olması durumunda baba katılımının daha fazla; buna karşın kardeş çiftinin ikisinin kız olması durumunda ise çiftin birinin ya da her ikisinin erkek olduğu durumlara göre daha az katılım söz konusudur. Aynı zamanda babaların katılımının anne tarafından ifade edilen annelik doyumunu önemli derecede etkilediği görülmüştür. Araştırmaya göre eğer anne, annelikten doyum aldığını ifade ediyor ise, bu tip ailelerde babaların babalık katılımının, annelikten düşük ya da hiç doyum almayan ailelerdeki babalık katılımından daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Bir başka araştırmada ise ergenlerin, bağlanma ve davranışsal problemleri üzerinde babaların etkisi araştırılmıştır (Williams ve Kelly, 2005). Araştırma bulgularından birinde ergen bakımı ile ilgili annelerin daha fazla katılım gösterdikleri tespit edilmiştir. Çocuklarla birlikte geçirilen zaman ile ilgili bulgularda, hafta içi günlerine kıyasla hafta sonu günlerinde daha fazla zaman geçirildiği ve hafta sonu ya da çocukların cinsiyetine bakılmaksızın babalardan daha ziyade annelerin daha fazla zaman geçirdiği görülmektedir. Bağlanma konusunda ulaşılan bulgular, ergenlerin annelere karşı daha büyük bir bağlanma güveni hissettiklerini göstermiştir. Aynı zamanda çocuklarla birlikte yaşamayan babaların katılımı, birlikte yaşayan babaların katılımına göre daha düşük bulunmuştur. Bu değişkene göre evlilikleri devam eden ailelerdeki ergenlerin hem duygusal hem davranışsal sorunlar

açısından durumları, diğer aile tiplerinde yaşayan ergenlerin durumlarına göre daha iyi durumdadır. Bu araştırmada, ailenin düzenli, yani evliliğin sürekli olmasının ne kadar önemli olduğu gösterilmiştir.

Çocuklarla geçirilen zaman açısından Phares, Fields ve Kamboukos (2009) tarafından yapılan araştırmada da yukarıda bahsedilen aynı sonuçlara rastlanmaktadır. Bu araştırmada anne babaların ergenlerle olan ilişkilerine bakılmıştır. Araştırmaya 11-18 yaş grubundaki ergenler katılmıştır. Genel olarak burada da babalardan daha ziyade annelerin ergenler ile daha fazla zaman geçirdiği tespit edilmiştir. Aynı zamanda, hem anne hem de baba, daha küçük yaştaki ergenlerle daha fazla zaman (etkileşim ya da ulaşılabilir olma açısından) geçirmektedirler. Babaların ergenlerin cinsiyeti açısından alınan sorumluluklarla ilgili olarak, kız ergenlerden daha ziyade erkek ergenlerle ilgili sorumluluk aldığı görülmüştür.

Ayrıca, (Crouter ve ark, 1987) tarafından yapılan araştırmada baba katılımı ve annenin çalışıp çalışmamasına bakılmış, annenin çalışmasının baba katılımını arttırdığı görülmüştür. Bununla birlikte ve daha da önemlisi, annelerin çalışıyor olması ve evlilik uyumunun daha yüksek olması baba katılımını arttırmaktadır.

Babaların, çocukların hayatlarına katılımı ve cinsiyet ideolojisi, Bulanda (2004) tarafından yapılan araştırmada incelenmiştir. Verilerin analizi sonucunda beklentilere uygun olarak eşitlikçi bakış açısına sahip babaların, geleneksel babalara göre daha fazla katılım gösterdikleri görülmüştür. Ancak, beklentilerin tersine, annelerin cinsiyet ideolojisi babaların katılım anlayışı ile bağlantılı değildir. Babaların yaşı yükseldikçe ve çocuklar büyüdükçe katılımları da azalmaktadır.

Benzer bir çalışma Russell (1978) tarafından yapılmıştır. Burada çocuk bakımı ile ilgili yapılan işlerin eşler arasında paylaşılması ile erkeksilik, kadınsılık ve androjenlik arasındaki ilişkiye bakılmıştır. Androjen olarak nitelendirilen babalar, erkeksi olarak nitelendirilen babalara nazaran çocukların günlük bakımına ve çocuklarla oyun oynamaya daha çok

katılmaktadır. Aynı zamanda eşleri androjen ya da erkeksi olarak nitelendirilen babalar, eşleri kadınsı olarak nitelendiren babalara nazaran daha çok katılım göstermektedir.

Yukarıda anlatılan çalışmanın bir benzeri de Bonney, Kelly ve Levant (1999) tarafından yapılmıştır. Bu çalışmaya katılan 120 babanın çocuk bakımına katılımı incelenmiştir. Çocuk gelişiminde babanın rolünün önemli olduğuna ve toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin daha esnek fikirlere sahip olan ve bu fikirlerini ifade eden babaların baba katılımının daha üst düzeyde olduğu görülmektedir.

Başka bir çalışma da Hawkins, Amato ve King (2006) tarafından yürütülmüştür. Araştırmada, ebeveyn-ergen katılımı incelenmiştir. Katılım, ebeveyn cinsiyeti ve ergenle birlikte kalıp kalmaması açısından değerlendirilmiştir. Araştırma sonuçları cinsiyet sisteminin ebeveynliğe olan bakışını desteklemektedir. Ebeveynin cinsiyetinin, ebeveynin çocuklarıyla beraber kalıp kalmamasından daha önemli olduğu saptanmıştır. Katılımın sıklığıyla ilgili babalardan daha ziyade anneler yüksek puan almıştır. Bu bulgu, anneler çocuklarla birlikte yaşamadığı zamanda da geçerlidir.

Bir başka araştırmada (Amato, 1994), çocukların psikolojik iyilik halini mutluluk, üzüntü, benlik saygısı ve hayattan doyum alma olmak üzere dört açıdan değerlendirmiştir. Bu dört değişkene göre anne ile olan ilişkiden bağımsız olarak, babalara yakınlık da önemli rol oynamaktadır. Burada anne-çocuk ilişkisinin niteliğine bakılmaksızın, babalara daha yakın olduklarını ifade eden çocukların daha mutlu, tatminkâr ve daha az üzüntülü oldukları ortaya çıkmıştır. Söz konusu husus sadece benlik saygısı açısından doğrulanmamış olup benlik saygısı üzerindeki baba etkisinin daha düşük olduğu bulunmuştur.

Buna benzer bir araştırma İngiltere’de Flouri ve Buchanan (2003) tarafından yapılmıştır. Araştırma sonucunda aile yapısı ya da ebeveyn çatışmasının mutluluğa önemli bir etkisinin olmadığı ortaya çıkmıştır. Aynı zamanda, kızlara nazaran erkeklerin mutluluklarını daha sık ifade ettikleri

görülmüş; sosyo-ekonomik düzeyin mutluluğun önemli belirleyicilerinden biri olmadığı gözlemlenmiştir. Elde edilen sonuçlar, ergenlerin yaşamlarında babaların önemli ve dikkat çekici bir rolü olduğu gerçeğini desteklemektedir. Hipoteze göre ergenlerin psikolojik iyilik hali, bağımsız olarak, hem algılanan baba katılımı derecesi hem de algılanan anne katılımı derecesi ile ilişkilidir.

Yukarıda sunulan araştırmalarda da görüldüğü üzere, son zamanlarda, baba ve babanın çocuk gelişiminde oynadığı role yönelik ilgi büyük oranda artmıştır. Yurtdışında yapılan araştırmalar oldukça fazla ve geniş kapsamlı olmasına rağmen ülkemizde yapılan araştırma sayısı ise az ve kapsam açısından oldukça sınırlıdır. Ayrıca, hem ülkemizde hem de yurt dışında yapılan araştırmalarda ortak sonuçlar gözlenmiştir. Yapılan araştırmalara katılan babalar tarafından, daha çok, küçük yaştaki çocuklarıyla ilgilendikleri ifade edilmiş; annelerin çalışması durumunda babaların daha fazla katılım gösterdikleri gözlenmiştir. Ülkemizde yapılan araştırmalara baktığımızda daha çok orta ve geç ergenlik dönemi ile ailenin genel olarak ele alındığını, ancak toplumsal cinsiyet rolleri açısından babalığı ve baba katılımını ele alan araştırmanın olmadığı görülmektedir. Bu nedenle, bu araştırmada, babaların erkeksi normları ile baba katılımı arasında bir ilişki olup olmadığına, babaların yaşı ile birlikte bu şemalarda bir değişiklik olup olmadığına ve şemaya bağlı olarak baba katılımının çocuk cinsiyetine göre değişiklik gösterip göstermediğine bakılacaktır.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Çalışmanın bu bölümünde araştırma modeli, çalışma grubu, araştırmada kullanılan veri toplama araçları ve veri analizi ile ilgili bilgiler sunulmaktadır.

Araştırma Modeli

Araştırmada, babaların kısıtlayıcı erkeksi şemalarına bakılmış ve bu şemaların baba katılımı ile manidar bir farkın olup olmadığı betimlemeye çalışılmıştır. Bu nedenle tarama modeli kullanılmıştır.

Çalışma Grubu

Çocukları 9–14 yaşları arasında olan 125 baba, bu araştırmanın çalışma grubunu oluşturmaktadır. Türkiye’de yapılan araştırmaların çoğu okul öncesi dönemini veya ergenlik dönemini kapsayacak şekilde olması ve bu ikisi arasındaki dönemi kapsayan herhangi bir araştırma bulunmaması nedeniyle söz konusu yaş grubu arasında çocuğu bulunan babalar araştırma konusu olarak seçilmiştir. Araştırma, değişik illerde (Antalya, Hakkâri, Kayseri, Kocaeli, Isparta) yürütülmüştür. Çalışma grubuna dâhil edilen babalara ölçme araçları bireysel şekilde uygulanmıştır. Çalışma, gönüllü babalar üzerinde yapılmıştır.

Belirtildiği üzere araştırmaya 125 erkek (baba) katılmıştır. Katılımcılardan en genç olanı 29, en yaşlı olanı ise 56 yaşındadır. Ortalama yaş 38,81’dir. Katılımcıların eşlerinin en genci 25, en yaşlısı ise 50 yaşındadır. Katılımcıların eşlerinin ortalama yaşı 35,11’dir.

Katılımcıların eğitim düzeyine ilişkin bilgiler Tablo 1’de sunulmaktadır.

Tablo 1. Katılımcıların Eğitim Düzeyi

Katılımcıların Eğitim Düzeyi	Frekans	Yüzde
Lise Mezunu	66	52,8
Üniversite Mezunu	21	16,8
Yüksek Okul Mezunu	30	24,0
Yüksek Lisans ve Üstü Mezunu	8	6,4
Toplam	125	100,0

Tablodan da görüldüğü üzere katılımcıların büyük çoğunluğu lise mezunudur. İkinci sırada yüksek okul mezunları bulunmakta, bunu sırası ile üniversite ve yüksek lisans ve üstü mezunlar takip etmektedir. Yüksek lisans ve üstü eğitim alan grubun en küçük grubu teşkil ettiği tabloda da görülmektedir.

Tablo 2. Katılımcıların Mesleklerine Göre Dağılım

Katılımcıların Mesleği	Frekans	Yüzde
Savcı	1	,8
TSK Mensubu	39	31,2
Yönetici	8	6,4
Bankacı	2	1,6
Memur	26	20,8
Teknisyen	3	2,4
İşçi	19	15,2
Esnaf	5	4,0
Öğretmen	9	7,2
Serbest Meslek	3	2,4
Emniyet Mensubu	4	3,2
Sağlık Personeli	6	4,8
Toplam	125	100,0

Yukarıdaki tablodan gördüğümüz gibi araştırmaya değişik meslek gruplarına mensup kişiler katılmıştır. bunlardan bazıları TSK mensubu %31,2, memur %20,8, işçi %15,2, öğretmen %7,2, yönetici %6,4, sağlık personeli %4,8, emniyet mensubu %3,2 ve benzeri. Araştırma esnasında en kolay TSK mensuplarına ulaşılması nedeniyle katılımcıların üçte biri bu meslek grubuna aittir.

Aşağıdaki tabloda katılımcıların eşlerinin eğitim durumlarına göre dağılımı verilmiştir.

Tablo 3. Katılımcıların Eşlerinin Eğitim Düzeyi

Katılımcıların Eşlerinin Eğitim Düzeyi	Frekans	Yüzde (%)
İlkokul Mezunu	41	32,8
Ortaokul Mezunu	20	16,0
Lise Mezunu	42	33,6
Yüksek Okul	2	1,6
Üniversite Mezunu	18	14,4
Yüksek Lisans ve Üstü Mezunu	2	1,6
Toplam	125	100,0

Yukarıda gösterilen tabloda eşlerin çoğunun lise, müteakiben sırası ile ilkokul, ortaokul, üniversite, yüksek okul ve yüksek lisans ve üstü düzeyinde eğitim aldığı görülmektedir.

Katılımcıların eşlerinin çalışma durumlarına göre dağılımı Tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4. Katılımcıların Eşlerinin Çalışma Durumu

Katılımcıların Eşlerinin Çalışma Durumu	Frekans	Yüzde (%)
Evet, tam gün	17	13,6
Evet, yarım gün	2	1,6
Hayır	106	84,8
Total	125	100,0

Tabloda görüldüğü üzere eşlerin çoğu (n=106, %84,8) çalışmamaktadır. Eşlerden 2'si (%1,6) yarım gün ve 17'si (%13,6) tam gün çalışmaktadır. Toplam çalışan sayısı 19 olup bunların çoğu öğretmendir

Katılımcıların çocuklarının yaşlarına göre dağılımı aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 5. Katılımcıların Çocuklarının Yaşlarına Göre Dağılım

Çocukların Yaşı	Frekans	Yüzde
9	34	27,2
10	21	16,8
11	17	13,6
12	17	13,6
13	20	16,0
14	16	12,8
Toplam	125	100,0

Tablo 5'te görüldüğü üzere, 34 katılımcının (%27,2) çocuğu 9 yaşında, 21 katılımcının (%16,8) çocuğu 10 yaşında, 20 katılımcının (%16,0) çocuğu 13 yaşında, 17 katılımcının (%13,6) çocuğu 11 yaşında, 17 katılımcının (%13,6) çocuğu 12 yaşında ve 16 katılımcının (%12,8) çocuğu ise 14 yaşındadır. Katılımcıların, iki ya da daha fazla çocuğunun 9 ile 14 yaş grubunda olabileceği düşüncesiyle, anket uygulamasının başında, babalara, sorulara tek bir çocuğunu göz önünde bulundurarak yanıt vermeleri söylenmiştir.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada iki adet veri toplama aracı kullanılmıştır. Babaların kısıtlayıcı erkeksi şemalarını belirlemek için James R. Mahalik ve ark. (2003) tarafından geliştirilmiş Erkeksi Normlara Uygunluk Ölçeği (The Conformity to Masculine Norms Inventory) kullanılmıştır. Diğer veri toplama aracı ise Ceyda Yılmazçetin (2003) tarafından geliştirilen Baba Katılım Ölçeği'dir. Bu ölçekle babaların katılım düzeyi belirlenmeye çalışılmıştır.

Erkeksi Normlara Uygunluk Ölçeği (The Conformity to Masculine Norms Inventory)

Ölçek Mahalik, Locke, Diemer, Ludlow, Scott, Gottfried ve Freitas (2003) tarafından geliştirilmiştir. Ölçek, dört dereceli Likert tipi olup (0- tamamen katılmıyorum, 3- tamamen katılıyorum) 94 maddeden oluşmaktadır. Ölçeğin 47 maddesi ters olarak hesaplanmaktadır. Puanların yüksek olması belirlenen erkeksi norm için yüksek uyumluluğu yansıtmaktadır. Bu ölçek, belirlenen 11 erkeksi normatif mesajına hem uyumluk hem de uymazlığı

gösteren tutumları, düşünceleri ve davranışları ölçmek için tasarlanmıştır. İlk önce 12 boyut ve 144 madde belirlenerek 752 kişiye uygulanmış ve yapılan faktör analizi sonucunda ölçek 11 boyuta ve 94 maddeye indirilmiştir. Ölçeğin iç tutarlığı Alpha katsayısı .94 olarak bulunmuştur. Pearson korelasyon ile ölçeğin alt ölçeklerinin korelasyonuna bakılmış ve .72 olarak bulunmuştur. Ölçeğin iki-üç hafta ara ile yapılan test-tekrar test güvenilirlik katsayısı tüm ölçek için .95 bulunurken, alt boyutlar için bu değerlerin .51 ile .96 arasında değiştiği saptanmıştır.

Yukarıda adı geçen ölçme aracının Türkçe'ye uyarlama çalışması Sevim ve Atik (2009) tarafından yapılmıştır. Ölçeğin yapı geçerliğini analiz etmek amacıyla Temel Bileşenler Analizi kullanılmıştır. Analizin sonucunda öz değeri 1'in üzerinde 28 faktör elde edilmiş ve bu yapı maddeler arası değişimin yaklaşık % 67'sini açıklamıştır. Daha sonra, bu yapı, kuramsal olarak açıklanabilecek 7 faktörlü bir yapıya zorlanmıştır. Faktörler arası korelasyonlar .30'un altında olunca Varimax döndürme yöntemi kullanarak yedi faktörlü yapı, maddeler arası değişimin yaklaşık % 39'unu açıklamıştır. Ölçekteki 27 madde farklı faktörlerde eşit yüke sahip olduğundan (faktör kompleksliği) ve faktör yükü olarak .32'nin altında yüklendiği için analizlerden çıkartılmış ve analizler tekrarlanmıştır. Yapılan analizlerin sonucunda 94 maddeden oluşan ölçek 64 maddeye inmiştir. Bundan dolayı orijinal ölçekteki 11 boyut 7 boyuta inmiştir. Boyutlar bu şekildedir:

1. "Hovardalık" (10 madde): Bu boyut, "Aynı anda birden fazla kişi ile çıkmak hoş olabilir.", "Elimden gelse, cinsel ilişki yaşadığım kişiyi sık sık değiştirim." gibi ifadeler içermektedir;

2. "Risk alma ve kendine güven" (9 madde): Erkeklerin, bütün işlerini kendi başlarına ve yardım almadan yapmaları şeklinde sosyalleştirilmeleridir (Mahalik ve Morrison, 2006);

3. "Homoseksüelliği küçümseme" (8 madde): Bir erkeğin, "erkeksi olmayan" olarak görülen etkinlikleri icra ederken (kendi, çocukları ile

oynamak gibi) diğer insanlar tarafından nasıl algılanacaklarına (homoseksüel) önem vermeleridir (Mahalik ve Morrison,2006);

4. “Duygusal denetim” (13 madde): Mahalik ve Morrison’un (2006) belirttiği gibi erkeklerin kendi duygularını saklama, kontrol etme, kişiliklerinin kadınsı olan tarafını reddetme veya bastırma eğilimi göstermeleridir;

5. “Saldırganlık ve kadınlar üzerinde güç” (11 madde): Erkeklerin, kadınlar üzerinde güç sahibi olma düşüncesi ile yetiştirilmeleri ve toplum tarafından kadınların onlara hizmet etmek zorunda oldukları şeklinde yönlendirilmeleridir;

6. “Kazanma ve statüye verilen önem” (11 madde): Erkeklerin, özellikle, iş ortamında ve sporda kazanma ve rekabetçi bir şekilde statüye, saygıya sahip olmaya çalışmaya önem vermeleridir.

7. “İşin önceliği” (5 madde): Erkeklerin, kişiliklerinin en önemli parçasının işleri olması, işlerinin aileleri ile ilişkilerinden de daha üst yerlerde yer almasıdır.

Tüm ölçüm için Cronbach alfa iç tutarlık katsayısı .77 bulunmuşken, alt boyutlar için .63 ile .83 arasında değiştiği gözlenmiştir. Ölçekten alınabilecek en yüksek puan 201, en düşük puan ise 0’dır.

Baba Katılım Ölçeği

Yılmazçetin (2003) tarafından geliştirilen ölçek İki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm sosyodemografik bilgileri toplamak amacıyla kullanılmaktadır. İkinci bölüm ise baba katılımının üç tipi düşünülerek (sorumluluk 8, ulaşılabilir olma 7, etkileşim 12) hazırlanmıştır. Beş dereceli Likert tipi ölçeğin puanlanması 1 (hiçbir zaman) ile 5 (her zaman) arasındadır. Puanlama şu şekildedir: sorumluluk alt ölçeği, 8 sorudan oluşmakta olup, alınabilen puan değerleri 8 ile 40 arasında değişmektedir; etkileşim alt ölçeği, 12 sorudan oluşmakta ve alınabilen puan değerleri 12 ile 60 değişmektedir; ulaşılabilirlik alt ölçeği ise 7 maddeden oluşmakta ve alınabilen puan değerleri 7 ile 35 arasında değişmektedir.

Ölçeğin iç tutarlılığı 118 babaya uygulanarak hesaplanmıştır. Elde edilen Cronbach alpha değerleri alt ölçekler için şu şekildedir: sorumluluk .72; etkileşim .83 ve ulaşılabilirlik .62. Genel katılım için Cronbach alpha .86'dır.

Yapı geçerliği için yapılan çalışmalar ve sonuçları şöyledir: Etkileşim alt ölçeği puanları ve Baba Katılım Ölçeği toplam puanları ve Sorumluluk alt ölçeği puanları ve Baba Katılım Ölçeği toplam puanları arasında yüksek korelasyon katsayıları bulunmuşken ($r=.89$, $p<.01$ ve $r=.82$, $p<.01$), Ulaşılabilirlik ile Baba Katılım Ölçeği toplam puanları arasındaki korelasyon daha düşük bulunmuştur ($r=.69$, $p<.01$).

Verilerin Analizi

Katılımcılara ilişkin demografik bilgilerin analizinde betimsel istatistikler hesaplanmıştır. Erkeksi rollere uygunluk ile baba katılımı arasındaki ilişkiyi belirlemek üzere (alınan yüksek ya da düşük puanlara göre) alt ve üst %27'lik gruplar karşılaştırılmıştır. Alt ve üst gruplar 32'er kişiden oluşmaktadır. Analiz için t-Testi kullanılmıştır. Baba katılımının çocukların cinsiyetine göre farklılaşıp farklılaşmadığına ve babaların yaşına göre baba katılımının farklılaşıp farklılaşmadığına bakmak üzere yine t-Testi kullanılmıştır. Çalışan ve çalışmayan eş sayısı birbirinden çok farklı olduğundan, yani, çalışan eş sayısının çok az olmasından, normal dağılım gösterilmemiş; bu nedenle baba katılımı ve eşlerin çalışıp çalışmamasını değerlendirmek üzere Mann Whitney U testi kullanılmıştır. Analizlerde manidarlık düzeyi $p=.05$ olarak belirlenmiştir.

BÖLÜM IV

BULGULAR

Bu bölümde, ilk önce babaların çocuklarla geçirmiş oldukları zaman miktarı ile ilgili bulgular sunulacaktır. Daha sonra araştırmada yanıtları arayan soruları ile ilgili bulgulara bakılacaktır.

Tablo 6. Hafta İçi, Günde Çocuklarıyla Geçirilen Zaman

Hafta İçi, Günde Çocuklarıyla Geçirilen Zaman	Frekans	Yüzde
30 dk.dan az	3	2,4
30dk.-1 saat	9	7,2
1-2 saat	46	36,8
2-3 saat	36	28,8
3saatten fazla	31	24,8
Toplam	125	100,0

Tabloya bakıldığında, babaların çoğu (n=46, %36,8) çocuklarla günde 1 ile 2 saat geçirmektedir. Sadece üç baba günde 30 dakikadan az bir süre geçirdiğini ifade etmiştir.

Katılımcıların hafta sonu çocuklarıyla ne kadar zaman harcadığını gösteren dağılım Tablo 7’de verilmiştir.

Tablo 7. Hafta Sonu, Günde Çocuklarıyla Geçirilen Zaman

Hafta Sonu, Günde Çocuklarıyla Geçirilen Zaman	Frekans	Yüzde (%)
30 dk. dan az	1	,8
30 dk.- 1 saat	1	,8
1-2 saat	8	6,4
2-3 saat	28	22,4
3ten fazla	87	69,6
Toplam	125	100,0

Hafta içinden farklı olarak, hafta sonunda babaların 87'si (%69,6) çocuklarla 3 saatten fazla beraber olmaktadır. Babaların sadece 1'i (%0,8) çocuğu ile 30 dakikadan az zaman geçirdiğini ifade etmiştir.

Erkeksi Normlar ve Baba Katılımı ile İlgili Bulgular

Çalışmada, kısıtlayıcı erkeksi normlar ile baba katılımı arasında ilişki olup olmadığına bakıldığından, bu bölümde, veri analizlerinin sonucunda ortaya çıkan bulgular sunulmuştur. İlk önce kısıtlayıcı erkeksi normların ve baba katılımının ortalama, standart sapma ve % 95 güven aralığında gerçek puan aralıkları, ardından da babaların kısıtlayıcı erkeksi normları ile baba katılımı arasındaki ilişkilerle ilgili bilgiler sunulmaktadır.

Babaların Erkeksi Normlara Uygunluk Ölçeğine ve alt boyutlarına ait ortalama, standart sapma ve % 95 güven aralığında gerçek puan aralıklarına ilişkin bilgiler aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 8. Katılımcıların Erkeksi Normlara Uygunluk Ölçeği'nden aldıkları Puanların Ortalama, Standart Sapma ve % 95 Güven Aralığında Gerçek Puan Aralıkları ve Alınan Minimum ve Maksimum Puanlar

Boyutlar	$\bar{x}$	Ss	% 95 Güven Aralığında Gerçek Puan Değerleri	Min. Puan	Max puan
Hovardalık	19,02	4,53	10,13 < x < 27,91	0	24
Risk Alma ve Kendine Güven	23,39	4,22	15,11 < x < 31,68	4	26
Duygusal Denetim	4,91	2,4	0,14 < x < 9,68	6	24
Homoseksüelliği Küçümseme	4,28	3,11	-1,82 < x < 10,39	3	22
Kazanma ve Statüye Verilen Önem	4,06	2,07	0,00 < x < 8,11	1	41
Şiddet ve Kadınlar Üzerine Güç İşin Önceliği	16,38	3,90	8,73 < x < 24,03	0	29
İşin Önceliği	7,06	2,53	2,63 < x < 12,57	2	14
Tüm ölçek	79,66	9,36	61,30 < x < 98,00	59	125

Teorik olarak ölçekten alınabilen en yüksek puan 201 iken alınabilen en düşük puanı 0'dır.

Baba katılımı ile ilgili ölçeğin alt boyutlarına ait ortalama, standart sapma ve % 95 güven aralığında gerçek puan aralıkları ve alınabilen minimum ve maksimum puanlara ilişkin bilgiler aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 9. Katılımcıların Baba Katılımı Ölçeği'nden Aldıkları Puanların Ortalama, Standart Sapma ve % 95 Güven Aralığında Gerçek Puan Aralıkları, Alınabilen Minimum ve Maksimum Puanlar

Boyutlar	$\bar{x}$	Ss	% 95 Güven aralığında Gerçek Puan Değerleri	Min. puan	Max Puan
Sorumluluk	31,11	5,63	20,08 < x < 42,15	18	40
Etkileşim	38,85	7,61	23,92 < x < 53,78	18	48
Ulaşılabilirlik	22,86	4,29	14,45 < x < 31,27	13	32
Tüm Ölçek	92,82	14,19	65,00 < x < 120,62	61	128

Teorik olarak, ölçekten alınabilen en yüksek puan 135 iken en düşük puan 27'dir.

Araştırmanın amaçları doğrultusunda elde edilen bulgular aşağıda yer almaktadır:

1. Babaların kısıtlayıcı şemalarına göre baba katılımı farklılaşmakta mıdır?

Tablo 10. Erkeksi Normların Yedi Boyutunda Alt ve Üst Grupta Olan Babaların Baba Katılımının Sorumluluk Boyutunda Aldıkları Puanlara Göre Karşılaştırılması

Sorumluluk			N	Ortalama	ss	sd	t	p
	Hovardalık	ALT	34	28,29	6,49	62,25	-3,126	,003
		ÜST	34	32,71	5,05			
	Risk Alma ve Kendine Güven	ALT	34	31,71	5,40	66	-,087	,931
		ÜST	34	31,82	5,76			
	Duygusal Denetim	ALT	34	33,15	4,42	66	5,415	,000
		ÜST	34	26,88	5,10			
	Homoseksüel İliği Küçümeme	ALT	34	31,82	5,57	66	1,555	,125
		ÜST	34	29,56	6,41			
	Kazanma ve Statüye Verilen Önem	ALT	34	28,88	5,86	66	-2,882	,005
ÜST		34	32,50	4,38				
Şiddet ve Kadınlar Üzerinde Güç	ALT	34	33,82	4,61	66	2,691	,099	
	ÜST	34	30,71	4,93				
İş in Önceliği	ALT	34	29,94	5,92	66	-1,902	,062	
	ÜST	34	32,56	5,42				

Yapılan analiz sonucunda, erkeksi normların hovardalık boyutunda alt ve üst grupta olan babaların baba katılımı sorumluluk boyutu puanları arasında anlamlı bir fark bulunmuştur [$t_{(62,254)} = -3,126$, $p < .05$]. Hovardalık boyutunda alt grupta olan babaların baba katılımı sorumluluk boyutu ortalama puanı ($\bar{x} = 28,29$) iken, hovardalık boyutu üst grupta olan babaların baba katılımı sorumluluk boyutu puanları ($\bar{x} = 32,71$)'dir. Görüldüğü gibi puanlar arasında anlamlı bir fark vardır. Buna göre, hovardalık boyutundan yüksek puan alanların çocukları ile ilgili daha fazla sorumluluk aldıkları söylenebilir.

Yapılan analiz sonucunda, risk alma ve kendine güven boyutunda alt ve üst grupta olan babaların baba katılımı sorumluluk boyutu puanları arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır [$t_{(66)} = -0,087$, $p > .05$]. Risk alma ve kendine güven boyutunda alt grupta olan babaların baba katılımı sorumluluk boyutu ortalama puanı $\bar{x} = 31,71$ iken, üst grupta olan babaların baba katılımı sorumluluk boyutu puanları $\bar{x} = 31,82$ 'dir. Buna göre risk alma ve kendine güven boyutu açısından baba katılımında bir farklılık olmadığı söylenebilir.

Yapılan analiz sonucunda, duygusal denetim boyutunda alt ve üst grupta olan babaların baba katılımı sorumluluk boyutu puanları arasında anlamlı bir fark bulunmuştur [$t_{(66)} = 5,415$, $p < .05$]. Duygusal denetim boyutunda alt grupta olan babaların, baba katılımı sorumluluk boyutu ortalama puanı ($\bar{x} = 33,15$), duygusal denetim boyutu üst grupta olan babaların baba katılımı sorumluluk boyutu ortalama puanı ise ($\bar{x} = 26,88$)dir. Yani, alt grupta bulunan babaların puanları daha yüksektir. Buna göre, duygularını gizleyen, duyguları hakkında konuşmaktan kaçınan babaların çocukları ile ilgili daha az sorumluluk aldıkları söylenebilir.

Yapılan analiz sonucunda, homoseksüelliği küçümseme boyutunda alt ve üst %27'lik grupta olan babaların baba katılımı sorumluluk boyutu puanları arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır [$t_{(66)} = 1,555$, $p > .05$]. Homoseksüelliği küçümseme boyutunda alt grupta olan babaların baba

katılımı sorumluluk boyutu ortalama puanı $\bar{x}=31,82$ iken, homoseksüelliği küçümseme boyutunda üst grupta olan babaların baba katılımı sorumluluk boyutu ortalama puanı ise $\bar{x}=29,56$ şeklindedir. Buna göre homoseksüelliği küçümseme boyutu açısından ya da homoseksüel olarak algılanmaktan kaçınan babaların baba katılımlarının farklılaşmadığı söylenebilir.

Yapılan analiz sonucunda, erkeksi normların şiddet ve kadınlar üzerinde güç boyutunda alt ve üst %27'lik grupta olan babaların baba katılımı sorumluluk boyutu puanları arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır [$t_{(66)}=2,882$, $p>.05$]. Erkeksi normların şiddet ve kadınlar üzerinde güç boyutunda alt grupta olan babaların baba katılımı sorumluluk boyutu ortalama puanı $\bar{x}=33,82$ iken, üst grupta olan babaların baba katılımı sorumluluk boyutu puanları ise $\bar{x}=30,71$ 'dir. Görüldüğü gibi bu puanlar arasında anlamlı bir fark yoktur. Buna göre erkeksi normların şiddet ve kadınlar üzerinde güç boyutu açısından babaların baba katılımı farklılaşmamaktadır.

Yapılan analiz sonucunda, erkeksi normların işin önceliği boyutunda alt ve üst %27'lik grupta olan babaların baba katılımı sorumluluk boyutu puanları arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır [$t_{(66)}=-1,902$, $p>.05$]. Erkeksi normların işin önceliği boyutunda alt grupta olan babaların baba katılımı sorumluluk boyutu ortalama puanı $\bar{x}=29,94$ iken, üst grupta olan babaların baba katılımı sorumluluk boyutu ortalama puanı ise $\bar{x}=32,56$ 'dir. Burada da görüldüğü gibi puanlar arasında anlamlı bir farklılık yoktur. Buna göre, işin önceliğini ifade eden maddelerde yüksek ve düşük puan alan babaların baba katılımının sorumluluk boyutu açısından bir fark göstermedikleri söylenebilir.

Tablo 11. Erkeksi Normların Yedi Boyutunda Alt ve Üst Grupta Olan Babaların Baba Katılımı Etkileşim Boyutunda Aldıkları Puanlara Göre Karşılaştırılması

			N	Ortalama	ss	sd	t	p
Etkileşim	Hovardalık	ALT	34	31,65	7,26	66	-2,064	,043
		ÜST	34	34,97	5,96			
	Risk Alma ve Kendine Güven	ALT	34	33,14	5,91	66	-1,646	,105
		ÜST	34	35,47	5,72			
	Duygusal Denetim	ALT	34	35,53	6,02	66	3,978	,000
		ÜST	34	29,62	6,24			
	Homoseksüelliği küçümseme	ALT	34	34,26	6,11	66	1,895	,063
		ÜST	34	31,38	6,44			
	Kazanma ve Statüye Verilen Önem	ALT	34	33,26	7,93	60,748	,104	,917
		ÜST	34	33,09	5,85			
	Şiddet ve Kadınlar Üzerinde Güç	ALT	34	35,15	6,02	66	1,639	,106
		ÜST	34	32,79	5,81			
	İşin Önceliği	ALT	34	33,76	6,91	59,070	-,813	,419
		ÜST	34	34,94	4,84			

Yapılan analiz sonucunda, hovardalık boyutunda alt ve üst %27'lik grupta olan babaların baba katılımı etkileşim boyutu puanları arasında anlamlı bir fark bulunmuştur [$t_{(66)} = -2,064$, $p < .05$]. Hovardalık boyutunda alt grupta olan babaların baba katılımı etkileşim boyutu ortalama puanı $\bar{x} = 31,65$ iken, hovardalık boyutu üst grupta olan babaların baba katılımı etkileşim boyutu ortalama puanı ise $\bar{x} = 34,97$ 'dir. Buna göre, hovardalıkla ilgili ifadeleri

içeren sorulardan daha yüksek puanlar alan babaların çocuklarıyla daha fazla etkileşimde buldukları söylenebilir.

Yapılan analiz sonucunda, risk alma ve kendine güven boyutunda alt ve üst %27'lik grupta olan babaların baba katılımı etkileşim boyutu puanları arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır [$t_{(66)} = -1,646$, $p > .05$]. Risk alma ve kendine güven boyutunda alt grupta olan babaların baba katılımı etkileşim boyutu ortalama puanı $\bar{x} = 33,14$ iken, üst grupta olan babaların baba katılımı sorumluluk boyutu ortalama puanı ise $\bar{x} = 35,47$ 'dir. Buna göre, "risk alırım", "kontrol bende olmalı" gibi ifadeleri kendine uygun gören babaların baba katılımının etkileşim boyutunda bir farklılık görülmemektedir.

Yapılan analiz sonucunda, duygusal denetim boyutunda alt ve üst %27'lik grupta olan babaların baba katılımı etkileşim boyutu puanları arasında anlamlı bir fark bulunmuştur [$t_{(66)} = 3,978$, $p < .05$]. Duygusal denetim boyutunda alt grupta olan babaların baba katılımı etkileşim boyutu ortalama puanı $\bar{x} = 35,53$ iken, duygusal denetim boyutu üst grupta olan babaların baba katılımı etkileşim boyutu ortalama puanı ise $\bar{x} = 29,62$ 'dir. Burada görüldüğü gibi alt grupta bulunan babaların ortalama puanları ile üst grupta bulunan babaların ortalama puanları arasında anlamlı fark bulunmaktadır. Duygusal denetimin yüksek olması, babaların baba katılımı etkileşim boyutu açısından daha az katılımcı oldukları şeklinde yorumlanabilir.

Yapılan analiz sonucunda, homoseksüelliği küçümseme boyutunda alt ve üst %27'lik grupta olan babaların baba katılımı etkileşim boyutu puanları arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır [$t_{(66)} = 1,641$, $p > .05$]. Homoseksüelliği küçümseme boyutunda alt grupta olan babaların baba katılımı etkileşim boyutu ortalama puanı $\bar{x} = 34,26$ iken, homoseksüelliği küçümseme boyutu üst grupta olan babaların baba katılımı etkileşim boyutu ortalama puanı $\bar{x} = 31,38$ 'dir. Yukarıda da belirtildiği gibi aralarında anlamlı bir farklılık yoktur. Buna göre, homoseksüelliği küçümseme boyutu üst ve alt grupta olan babaların baba katılımı etkileşim boyutu puanları açısından birbirine benzer olduğu ve farklılaşmadığı söylenebilir.

Yapılan analiz sonucunda, kazanma ve statüye verilen önem boyutunda alt ve üst %27'lik grupta olan babaların baba katılımı etkileşim boyutu puanları arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır [$t_{(60,748)} = 0,104$, $p > .05$]. Kazanma ve statüye verilen önem boyutunda alt grupta olan babaların baba katılımı etkileşim boyutu ortalama puanı $\bar{x} = 33,26$ iken, kazanma ve statüye verilen önem boyutu üst grupta olan babaların baba katılımı etkileşim boyutu ortalama puanı $\bar{x} = 33,09$ 'dir. Aralarında anlamlı farklılık yoktur. Buna göre, kazanma ve statüye verilen önem ile ilgili ifadelere verilen cevaplara göre babaların baba katılımının etkileşim boyutunda bir farklılık görülmemektedir.

Yapılan analiz sonucunda, erkeksi normların şiddet ve kadınlar üzerinde güç boyutunda alt ve üst %27'lik grupta olan babaların baba katılımı etkileşim boyutu puanları arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır [$t_{(66)} = 1,639$, $p > .05$]. Erkeksi normların şiddet ve kadınlar üzerinde güç boyutunda alt grupta olan babaların baba katılımı etkileşim boyutu ortalama puanı $\bar{x} = 35,15$ iken, üst grupta olan babaların baba katılımı etkileşim boyutu ortalama puanı $\bar{x} = 32,79$ 'dir. Buna göre, erkeksi normların şiddet ve kadınlar üzerinde güç boyutu açısından, babaların baba katılımının etkileşim boyutunda bir fark olmadığı görülmektedir.

Yapılan analiz sonucunda, erkeksi normların işin önceliği boyutunda alt ve üst %27'lik grupta olan babaların baba katılımı etkileşim boyutu puanları arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır [$t_{(59,070)} = -0,813$, $p > .05$]. Erkeksi normların işin önceliği boyutunda alt grupta olan babaların baba katılımı sorumluluk boyutu ortalama puanı $\bar{x} = 33,76$ iken, üst grupta olan babaların baba katılımı sorumluluk boyutu ortalama puanı $\bar{x} = 34,94$ 'tür. Puanlar arasında anlamlı bir fark yoktur. Bu, erkeksi normlardan işin önceliği boyutuna göre babaların baba katılımı etkileşim boyutunun farklılaşmadığı anlamına gelmektedir.

Tablo 12. Erkeksi Normların Yedi Boyutunda Alt ve Üst Grupta Olan Babaların Baba Katılımı Ulaşılabilirlik Boyutunda Aldıkları Puanlara Göre Karşılaştırılması

			N	Ortalama	ss	sd	t	P
Ulaşılabilirlik	Hovardalık	ALT	34	21,12	4,07	66	-2,595	,012
		ÜST	34	23,76	4,34			
	Risk Alma ve Kendine Güven	ALT	34	23,06	3,54	66	-,379	,706
		ÜST	34	23,41	4,11			
	Duygusal Denetim	ALT	34	23,09	4,63	66	1,407	,164
		ÜST	34	21,59	4,14			
	Homoseksüelliği Küçümseme	ALT	34	23,94	4,54	66	2,437	,018
		ÜST	34	21,35	4,21			
	Kazanma ve Statüye Verilen Önem	ALT	34	23,00	4,84	64,554	,430	,669
		ÜST	34	22,53	4,17			
	Şiddet ve Kadınlar Üzerinde Güç	ALT	34	23,06	4,46	66	,858	,669
		ÜST	34	22,12	4,58			
	İşin Önceliği	ALT	34	23,59	4,04	66	,939	,351
		ÜST	34	22,74	3,41			

Yapılan analiz sonucunda, hovardalık boyutunda alt ve üst %27'lik grupta olan babaların baba katılımı ulaşılabilirlik boyutu puanları arasında anlamlı bir fark bulunmuştur [$t_{(66)} = -2,595$, $p < .05$]. Hovardalık boyutunda alt grupta olan babaların baba katılımı ulaşılabilirlik boyutu ortalama puanı $\bar{x} = 21,12$ iken, hovardalık boyutu üst grupta olan babaların baba katılımı

ulaşılabilirlik boyutu ortalama puanı $\bar{x}=23,76$ 'dır. Görüldüğü gibi üst grupta yer alan babaların puanları daha yüksektir ve bu fark anlamlıdır. Yani, babaların baba katılımları ulaşılabilirlik boyutu hovardalık boyutuna göre farklılaşmaktadır.

Erkeksi normların risk alma ve kendine güven boyutunda alt ve üst %27'lik grupta olan babaların baba katılımı ulaşılabilirlik boyutu puanları arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır [$t_{(66)}= -0,379$, $p>.05$]. Erkeksi normların risk alma ve kendine güven boyutunda alt grupta olan babaların baba katılımı ulaşılabilirlik boyutu ortalama puanı $\bar{x}=23,06$ iken, üst grupta olan babaların baba katılımı ulaşılabilirlik boyutu ortalama puanı $\bar{x}=23,41$ 'dir. Yani risk alma ve kendine güven boyutuna göre babaların baba katılımı ulaşılabilirlik boyutu farklılaşmamaktadır.

Yapılan analiz sonucunda, duygusal denetim boyutunda alt ve üst %27'lik grupta olan babaların baba katılımı ulaşılabilirlik boyutu puanları arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır [$t_{(66)}= 1,407$, $p>.05$]. Duygusal denetim boyutunda alt grupta olan babaların baba katılımı ulaşılabilirlik boyutu ortalama puanı $\bar{x}=23,09$ iken, duygusal denetim boyutu üst grupta olan babaların baba katılımı ulaşılabilirlik boyutu ortalama puanı $\bar{x}=21,59$ 'dur. Görüldüğü gibi bu puanlar arasında anlamlı bir fark yoktur. Buna göre duygusal denetim boyutuna göre babaların baba katılımının ulaşılabilirlik boyutu farklılaşmamaktadır.

Yapılan analiz sonucunda, homoseksüelliği küçümseme boyutunda alt ve üst %27'lik grupta olan babaların baba katılımı ulaşılabilirlik boyutu puanları arasında anlamlı bir fark bulunmuştur [$t_{(66)}= 2,437$, $p<.05$]. Homoseksüelliği küçümseme boyutunda alt grupta olan babaların ulaşılabilirlik boyutu ortalama puanı ($\bar{x}=23,94$), homoseksüelliği küçümseme boyutu üst grupta olan babaların baba katılımı ulaşılabilirlik boyutu ortalama puanı $\bar{x}=21,35$ 'tir. Buna göre baba katılımı ulaşılabilirlik boyutu, homoseksüelliği küçümseme boyutuna göre farklılaşmaktadır. Ölçekte;

“Eşcinsel Olarak Algılanmaktan Kaçınırım.”, “Birisi Eşcinsel Olduğumu Düşünseydi Çok Öfkelenirdim.” gibi ifadeleri kendine uygun olarak gören babaların, baba katılımının ulaşılabilirlik boyutunda daha az katılım gösterdikleri görülmektedir.

Yapılan analiz sonucunda, kazanma ve statüye verilen önem boyutunda alt ve üst %27’lik grupta olan babaların baba katılımı ulaşılabilirlik boyutu puanları arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır [$t_{(64,554)}= 0,430$, $p>.05$]. Kazanma ve statüye verilen önem boyutunda alt grupta olan babaların baba katılımı ulaşılabilirlik boyutu ortalama puanı $\bar{x}=23,00$ iken, kazanma ve statüye verilen önem boyutu üst grupta olan babaların baba katılımı ulaşılabilirlik boyutu ortalama puanı $\bar{x}=22,53$ ’tür. Puanlar arasında anlamlı bir fark yoktur. Buna göre, erkeksi normlardan kazanma ve statüye verilen önem boyutu açısından babaların baba katılımı ulaşılabilirlik boyutunda bir değişiklik görülmemektedir.

Yapılan analiz sonucunda, erkeksi normların şiddet ve kadınlar üzerinde güç boyutunda alt ve üst %27’lik grupta olan babaların baba katılımı etkileşim boyutu puanları arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır [$t_{(66)}= 0,858$, $p>.05$]. Erkeksi normların şiddet ve kadınlar üzerinde güç boyutunda alt grupta olan babaların baba katılımı ulaşılabilirlik boyutu ortalama puanı ($\bar{x}=23,06$) iken, üst grupta olan babaların baba katılımı ulaşılabilirlik boyutu ortalama puanı $\bar{x}=22,12$ ’dir. Buna göre, şiddet ve kadınlar üzerinde güç boyutu açısından babaların baba katılımı ulaşılabilirlik boyutunda bir farklılık görülmemektedir.

Yapılan analiz sonucunda, erkeksi normların işin önceliği boyutunda alt ve üst %27’lik grupta olan babaların baba katılımı ulaşılabilirlik boyutu puanları arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır [$t_{(66)}= 0,939$, $p>.05$]. Erkeksi normların işin önceliği boyutunda alt grupta olan babaların baba katılımı ulaşılabilirlik boyutu ortalama puanı $\bar{x}=23,59$ iken, üst grupta olan babaların baba katılımı ulaşılabilirlik boyutu ortalama puanı $\bar{x}=22,74$ ’dir.

Buna göre, erkeksi normların işin önceliği boyutu açısından babaların baba katılımı ulaşılabilirlik boyutunda bir farklılık görülmemektedir.

2. Çocukların cinsiyetine göre baba katılım düzeyi farklılaşmakta mıdır?

Aşağıda sunulan bilgilerde çocukların cinsiyetine göre baba katılımında fark olup olmadığına ilişkin analiz sonuçları yer almaktadır.

Tablo 13. Çocukların Cinsiyetine Göre Baba Katılımı, Sorumluluk Boyutu Puanlarının Karşılaştırılması

	N	Ortalama	S	Sd	T	p
Kız	50	31,22	5,46			
Erkek	75	31,04	5,77	123	0,174	,862

Yapılan analiz sonucunda, çocukların cinsiyetlerine göre baba katılımı puanları (sorumluluk boyutu) açısından anlamlı bir fark olmadığı bulunmuştur [$t_{(123)}=0,174$, $p>.05$]. Kız çocuğu olan babaların baba katılımı (sorumluluk boyutu) ortalama puanı ($\bar{x}=31,22$), erkek çocuğu olan babaların baba katılımı puanı ($\bar{x}=31,04$) ile arasında görüldüğü gibi anlamlı bir fark yoktur.

Aşağıdaki tabloda çocukların cinsiyetine göre bir baba katılımı boyutu olan etkileşim için t-Testi analizi sonuçları yer almaktadır.

Tablo 14. Çocukların Cinsiyetine Göre Baba Katılımı, Etkileşim Boyutu Puanlarının Karşılaştırılması

	N	Ortalama	S	Sd	t	P
Kız	50	33,44	5,43			
Erkek	75	33,65	6,92	119,665	-0,193	,848

Yapılan analiz sonucunda, çocukların cinsiyetleri ile baba katılımı etkileşim boyutu puanları arasında anlamlı bir fark olmadığı bulunmuştur [$t_{(119,665)}=-0,210$, $p>.05$]. Kız çocuğu olan babaların baba katılımı (etkileşim

boyutu) ortalama puanı $\bar{x}=33,44$ iken, erkek çocuğu olan babaların baba katılımı ortalama puanı $\bar{x}=33,65$ 'tir. Buna göre puanlar arasında anlamlı bir fark yoktur.

Tablo 15. Çocukların Cinsiyetine Göre Baba Katılımı, Ulaşılabilirlik Boyutu Puanlarının Karşılaştırılması

	N	Ortalama	S	Sd	t	p
Kız	50	22,98	4,48	123	0,263	,793
Erkek	75	22,77	4,19			

Tablo 14'ün incelenmesinden, çocukların cinsiyetleri açısından baba katılımı ulaşılabilirlik boyutu puanları arasında anlamlı bir fark olmadığı görülmektedir [$t_{(123)}=0,263$, $p>.05$]. Kız çocuğu olan babaların baba katılımı (ulaşılabilirlik boyutu) ortalama puanının ($\bar{x}=22,98$) iken, erkek çocuğu olan babaların baba katılımı ortalama puanı ($\bar{x}=22,77$)'dir ve puanlar arasında anlamlı bir fark yoktur.

3. Babaların yaşı yükseldikçe baba katılımında bir değişim görülmekte midir?

Tablo 16. Babaların Yaşlarına Göre Baba Katılımı, Sorumluluk Boyutu Puanlarının Karşılaştırılması

	N	Ortalama	S	Sd	t	P
29-41 Yaş arası	89	31,24	5,71	123	-0,412	,675
41-56 Yaş arası	36	30,78	5,50			

Yapılan analiz sonucunda, babaların yaşları yükseldikçe baba katılımının sorumluluk isimli boyutunun nasıl değiştiği incelenmiş ve babaların yaşlarına göre anlamlı bir fark olmadığı tespit edilmiştir [$t_{(123)}= -0,412$, $p>.05$]. 29-41 yaş arası olan babaların, baba katılımı sorumluluk boyutu ortalama puanı $\bar{x}=30,78$ 'dir ve aralarında anlamlı bir fark yoktur.

Tablo 17. Babaların Yaşlarına Göre Baba Katılımı Etkileşim Boyutu Puanlarının Karşılaştırılması

	N	Ortalama	S	Sd	t	p
29-41 Yaş arası	89	33,49	6,92			
41-56 Yaş arası	36	33,75	4,69	94,578	-0,238	,812

Yapılan analiz sonucunda, babaların yaşları yükseldikçe baba katılımının etkileşim boyutunun nasıl değiştiği incelenmiş ve babaların yaşları açısından anlamlı bir fark olmadığı bulunmuştur [$t_{(94,578)} = -0,238, p > .05$]. 29-41 yaşları arasındaki babaların, baba katılımı etkileşim boyutu ortalama puanı $\bar{x} = 33,49$ iken, 41-56 yaşlarındaki babaların baba katılımı ortalama puanı $\bar{x} = 33,75$ 'tir. Bu puanlar arasında anlamlı bir fark yoktur.

Tablo 18. Babaların Yaşlarına Göre Baba Katılımı Ulaşılabilirlik Boyutu Puanlarının Karşılaştırılması

	N	Ortalama	S	Sd	t	p
29-41 Yaş arası	89	22,80	4,57			
41-56 Yaş arası	36	23,00	3,56	82,583	-0,264	,792

Yapılan analiz sonucunda, babaların yaşları yükseldikçe baba katılımı ulaşılabilirlik boyutunun nasıl değiştiği incelenmiş ve babaların yaşları açısından anlamlı bir fark olmadığı bulunmuştur [$t_{(82,583)} = -0,264, p > .05$]. 29-41 yaşları arasındaki babaların, baba katılımı ulaşılabilirlik boyutu ortalama puanı $\bar{x} = 22,80$ iken, 41-56 yaşlarındaki babaların baba katılımı ortalama puanı $\bar{x} = 23,00$ 'dir ve aralarında anlamlı bir fark yoktur.

4. Eşlerin çalışma durumuna göre baba katılımı farklılaşmakta mıdır?

Baba katılımının eşlerin çalışıp çalışmadığına göre farklılaşıp farklılaşmadığını anlamak üzere Mann Whitney U testi kullanılmıştır. Baba katılımının her boyutu için analiz sonuçları tablolar şeklinde aşağıda verilmektedir.

Tablo 19. Babaların Baba Katılımı Sorumluluk Boyutu Puanlarının Eşlerin Çalışma Durumlarına Göre Karşılaştırılması

Grup	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	P
Eş Çalışıyor	19	65,68	1248,00	956,000	,725
Eş Çalışmıyor	106	62,52	6627,00		

Babaların baba katılımı sorumluluk boyutu puanları arasında eşlerin çalışma durumlarına göre anlamlı bir fark bulunmamıştır ($U=956,000$, $p>.05$). Buna göre, baba katılımı sorumluluk puanları eşlerin çalışma durumlarına göre değişmemektedir. Bir başka ifadeyle, eşlerin çalışıp çalışmamaları baba katılımı sorumluluk boyutunu farklılaştırmamaktadır.

Tablo 20. Babaların Baba Katılımı Etkileşim Boyutu Puanlarının Eşlerin Çalışma Durumlarına Göre Karşılaştırılması

Grup	N	Sıra ortalaması	Sıra Toplamı	U	P
Eş Çalışıyor	19	74,18	1409,50	794,500	,143
Eş Çalışmıyor	106	61,00	6465,50		

20 numaralı tablodan da görüldüğü gibi babaların baba katılımı etkileşim boyutu puanları arasında, eşlerin çalışma durumlarına göre anlamlı bir fark bulunmamıştır ($U=794,500$, $p>.05$). Yani, babaların baba katılımı etkileşim boyutu puanları eşlerin çalışma durumlarına göre farklılaşmamaktadır.

Tablo 21. Babaların Baba Katılımı Ulaşılabilirlik Boyutu Puanlarının Eşlerin Çalışma Durumlarına Göre Karşılaştırılması

Grup	N	Sıra ortalaması	Sıra Toplamı	U	P
Eş Çalışıyor	19	65,08	1236,50	967,500	,785
Eş Çalışmıyor	106	62,63	6638,50		

Babaların baba katılımı ulaşılabilirlik boyutu puanları arasında eşlerin çalışma durumlarına göre anlamlı bir fark bulunmamıştır ($U=967,500$, $p>.05$). Buna göre, babaların baba katılımı ulaşılabilirlik boyutu puanları eşlerin çalışma durumlarına göre değişmemektedir. Bir başka ifadeyle, eşlerin çalışıp çalışmamaları, babaların baba katılımı ulaşılabilirlik boyutunu farklılaştırmamaktadır.

BÖLÜM V

TARTIŞMA

Bu araştırmanın odağında baba katılımı ve toplumsal cinsiyet ile ilgili erkeksi normlar bulunmaktadır. Baba katılımının erkeksi cinsiyet rollerine göre katılımlarının farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir. Erkeksi normlar yedi boyuttan oluşmakta iken, baba katılımı üç boyuttan oluşmaktadır. Yedi boyuttan oluşan erkeksi normlar ile üç boyuttan oluşan baba katılımı arasında anlamlı bir farkın olup olmadığına bakılmıştır.

Bu bölümde, yapılan araştırmanın sonuçları tartışılmaktadır. Öncelikle, babaların, erkeksi cinsiyet rollerine göre katılımlarının farklılaşıp farklılaşmadığı; ardından ise babaların yaşı ile baba katılımı, baba katılımı ile çocukların cinsiyeti ve baba katılımı ile eşlerin çalışıp çalışmadıklarına ilişkin bilgiler tartışılacaktır.

Erkeksi Normlar Düzeylerine Göre Baba Katılımı Farklılaşması

Erkeklik ve babalık tarih boyunca, çeşitli zaman dilimlerinde, değişik açılardan irdelenmiştir. Geleneksel olarak babaların rolü; güç, otorite ve statü ile bağdaştırılmıştır (Seidler, 1988). Geleneksel baba rolüne sahip olan babalar, hem çocuklarına daha az zaman ayırmakta hem de çocuk bakımını daha az üstlenmektedirler. Onlar için çocuk bakımı, parasal destek sağlamak ve disiplin uygulamakla sınırlıdır. Ailelerini ekonomik olarak destekledikleri için de kendilerini aktif ve sorumlu olarak algırlar (Feldman, Nash ve Aschenbrenner, 1983). Bunun da babalara atfedilen geleneksel toplumsal rolden kaynaklandığı belirtilmektedir.

Bazı araştırmacılara göre toplumsal cinsiyet, aslında, baba katılımının önemli belirleyicilerden biridir (Aldous, Mulligan ve Bjarnason, 1998, Bird ve Bird, 1984). Toplumsal cinsiyet; bireylerin, erkekler ve kadınlar için uygun olarak belirledikleri ve aynı zamanda kendi davranışlarını da şekillendiren rolleri gösterir. Değişik araştırmacılar, babaların toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin değerlendirmeler yapmıştır. Değerlendirmeler sonucunda, toplumsal cinsiyet rolleri esnek olan yani androjen özellikler taşıyan babaların daha yüksek düzeyde baba katılımı gösterdikleri görülmüştür (Bird ve Bird, 1984; Radin ve Harold-Goldsmith,1989; Sanderson ve Thompson, 2002). Aynı zamanda, androjen babaların, kadınsı ve erkeksi özellikleri baskın bir şekilde taşıyan babalara göre daha çok katılım gösterdikleri de belirlenmiştir (Sanderson ve Thompson, 2002).

Burada sunulan araştırmada, baba katılımının üç boyutu ile erkeksi normlar arasında bir ilişki olup olmadığına bakılmıştır. Baba katılımının her bir boyutu, erkeksi normların yedi boyutu ile ilişkilendirilmiştir. Analizlerin sonucuna göre, hovardalık erkeksi normu yüksek olan babalar, baba katılımının sorumluluk, etkileşim ve ulaşılabilirlik boyutlarında; kazanma ve statüye verilen önem erkeksi normu yüksek olan babalar ise baba katılımının sorumluluk boyutunda daha yüksek katılım göstermektedirler. Duygusal denetim erkeksi normu yüksek olan babalar, baba katılımının sorumluluk ve etkileşim boyutlarında; homoseksüelliği kmsemi erkeksi normunda yüksek puan alan babalar ise baba katılımının ulaşılabilirlik boyutunda daha düşük katılım göstermektedirler.

Yukarıda sunulan araştırma sonuçlarına bakıldığında, baba katılımının sadece bazı erkeksi normlarla ilişkili olduğu görülmektedir. Duygusal denetim erkeksi normuna uygunluk gösteren babalar, sorumluluk ve etkileşim açısından düşük katılım göstermektedir. Bu sonuç, geleneksel baba rolünü benimsemiş babalar için oldukça uygun bir sonuçtur. Geleneksel baba rolüne g, otorite, disiplin, ailenin geçimini sağlama gibi özellikler atfedilmektedir. Babaların, bu tür özellikler taşımalarının, duygusal denetimlerinin büyük ihtimalle yüksek olabileceği anlamına gelebileceği dşnlmektedir. Aynı

zamanda, erkeklerin duygularını paylaşmadığı yaygın bir kalıp yargıdır. Bu nedenle duygusal denetimi güçlü olan babaların baba katılımının düşük olması ihtimali bulunmaktadır.

Araştırmanın diğer bir bulgusu da hovardalık erkeksi normuna uygunluk gösteren babaların, baba katılımı sorumluluk ve etkileşim boyutlarında daha yüksek puan almış olmalarıdır. Bu bulgu, yukarıda anlatılan araştırmaların tersine bir sonuç gösterdiğinden ilginç olduğu söylenebilir. Toplumsal cinsiyetle baba katılımını konu alan araştırmalar çoğunlukla yurt dışında yapılan araştırmalardır. Bu tür araştırmaların kültürel farklılıkları da ortaya çıkarabileceği bilinmektedir. Bu nedenle böyle bir sonucun Türk kültürüne uygun olabileceği değerlendirilebilir. Araştırmanın bu sonucuna göre, hovardalık, Türk kültüründe, ailesini ve sorumluluklarını ihmal etmediği sürece onaylanan bir davranış olarak görülmektedir.

Sonucun bu şekilde çıkması, aynı zamanda, Freud tarafından ortaya konulan savunma mekanizmaları ile de ilişkilendirilebilir. Savunma mekanizmalarından biri olan karşıt tepki geliştirme mekanizmasında, aslında bireyin topluma uygun olmayan bir davranışa sahip olduğu, ancak, o davranışın tam tersini, yani, toplumun onay vereceği bir davranışı geliştirip esas davranışını gizleyebileceği anlatılmaktadır (Geçtan, 1993). Babaların bu şekilde davranması bir savunma mekanizması açısından incelendiğinde; babaların hem hovardalıklarının hem de baba katılımının yüksek olması, babaların hovardalık gibi düşünce ve duygularından dolayı suçluluk duyması nedeniyle, bunun tersine bir davranış (baba katılımı) geliştirip çocuklara daha yüksek düzeyde katılım göstermeleri şeklinde değerlendirilebilmektedir.

Geleneksel baba rolünde, babaya erkek çocuklarına erkeksi davranışları konusunda model olma özelliğinin atfedildiği bilinmektedir (Lamb, 1997). Homoseksüelliğin geleneksel baba rolüne uygun olmadığı söylenebilir. Bu nedenle, homoseksüelliği küçümseme erkeksi normunda yüksek puan gösteren babaların baba katılımı boyutlarından biri olan ulaşılabilirlikte düşüş göstermesi normal olarak değerlendirilebilir. Burada yine de kültürel farklılıkların olabileceğini vurgulamakta yarar vardır.

Son olarak kazanma ve statüye verilen önem erkeksi normuna uygunluk gösteren babalarda, bu erkeksi norm ile baba katılımı sorumluluk boyutu arasında manidar bir ilişki bulunmaktadır. Bu, babaların benimsemiş olduğu ana baba tutumundan kaynaklanmış olabilir. İlk önce kazanma ve statüye önem veren erkekler kazanmak, statü sahibi olmak, diğer insanlar tarafından saygı görmek gibi hususların hayatta en önemli hususlar olduğunu kabul etmektedirler. Bunu yetkinci anne baba tutumu ile karşılaştırabiliriz. Bu anne baba tutumunu benimseyen anne babalar (Şahin, 2007) çocuklarının yaşına, yeteneklerine, gelişim aşamasına vb. bakmaksızın kendi isteklerini yaptırmaya çalışmaktadırlar. Hayatta en önemli şeyin kazanmak ve statü sahibi olmak olduğunu düşünen baba, çocuklarına karşı daha büyük bir sorumluluk hissedebilir ve çocuklarının da bu tür davranışlara sahip olmalarını sağlamaya çalışabilir. Bu şekilde, kendi kişisel kazanma arzusu da, “Çok başarılı çocuk yetiştirdim.” düşüncesiyle tatmin edilmiş olmaktadır. Hayatlarında hep kazanmaya çalıştıklarından çocukları ile ilgili “*Çocuklarımın kaybeden taraf olmaları istemem.*” (Mahalik ve Morrison, 2006, s. 66) gibi düşüncelere sahip olabilirler.

Yukarıda sunulan araştırmanın anlamlı çıkan bulgularının, toplumsal cinsiyet rolleri ile baba katılımı arasında bir bağ olduğunu gösteren araştırma sonuçları ile desteklendiği görülmektedir.

Ancak, alanyazında, toplumsal cinsiyet ile baba katılımı arasında bir ilişki saptanmayan çalışmalar da (DeFrain, 1979, Levant, Slattery ve Loiselle, 1987) da mevcuttur. Bu araştırmalarda, babaların androjen olması ya da toplumsal cinsiyet rollerinin esnek olması ile baba katılımı arasında bir ilişkinin olmadığı saptanmıştır. Görüldüğü gibi burada sunulan araştırmanın sonuçlarına göre, babaların erkeksi normlara uygunluğu ile baba katılımı arasında yüksek düzeyde bir ilişki bulunmamıştır.

Çocukların Cinsiyetine Göre Baba Katılımı Farklılaşması

Yapılan araştırmada çocukların cinsiyetine göre baba katılımının farklılaşıp farklılaşmadığına bakılmıştır. Analizler sonucunda, baba katılımının herhangi bir boyutunun (sorumluluk, etkileşim, ulaşılabilirlik) çocukların cinsiyetine göre farklılaşmadığı ortaya çıkmıştır. Yani, baba katılımının üç boyutunun, çocuğun erkek ya da kız oluşuna göre farklılık göstermediği tespit edilmiştir. Bu bulgu Türk toplumu gibi geleneksel özellikleri ağır basan toplumlar için çelişkili bir durum olarak algılanabilir. Bu durum belki de araştırma grubunu oluşturan babaların eğitim düzeyinin, Türk toplumunu oluşturan babaların ortalama eğitim düzeyinden daha yüksek olmasından kaynaklanmaktadır. Aynı zamanda, sunulan araştırmanın sonuçlarının bu şekilde çıkmasının olası nedenleri arasında, üzerinde araştırma yapılan babaların mesleklerine göre değerlendirmeleri yapıldığında, toplumun daha modern bir kesimini temsil etmeleri de düşünülebilir.

Bu araştırmanın bulgularını destekleyen farklı araştırmalarda bulunmaktadır (Ahmeduzzaman ve Roopnarine, 1992; Palkovitz, 1984; Tulananda, Young ve Roopnarine, 1994). Aynı zamanda, ülkemizde Yılmazçetin (2003) tarafından yapılan araştırmada da benzer sonuçların tespit edildiği ve burada sonuçları tartışılan araştırma sonuçlarının bulguları ile örtüştüğü söylenebilir.

Farklı sonuçları olan araştırmalarda (Marsiglio,1991, Blair, Wenk ve Hardesty, 1994), babaların daha çok erkek çocukları ile ilgilendikleri tespit edilmiştir. Ayrıca, Harris ve Morgan (1991) kendi çalışmalarında, diğer kız çocuklarına nazaran erkek kardeşi olan kız çocuklarının, baba katılımı açısından daha avantajlı olduğunu, bununla beraber erkek çocukların, tek erkek ise diğer erkek çocuklara nazaran daha avantajlı olduklarını saptamışlardır.

Eşlerin Çalışmasına Göre Baba Katılımı Farklılaşması

Bu kısımda, eşlerin çalışıp çalışmamasının baba katılımında herhangi bir farklılaşma ortaya çıkarıp çıkarmadığı tartışılacaktır.

Araştırmada, eşlerin çalışıyor olup olmamasının, baba katılımının herhangi bir boyutunda farklılaşma ortaya çıkarmadığı görülmüştür.

DeLuccie (1996), Fagan (1998) ve Yılmazçetin (2003) tarafından yürütülen araştırmalarda, annelerin çalışmasının babaların katılımının önemli belirleyicilerinden biri olduğu saptanmıştır. Annelerin çalıştığı ailelerde, babaların; sorumluluk, etkileşim ve ulaşılabilirlik boyutlarının daha üst düzeyde olduğu görülmektedir.

Araştırmadan elde edilen sonuç, yukarıda anlatılan çalışmalarla paralellik göstermese de, yurt dışında ve ülkemizde yapılan bazı araştırma sonuçları ile örtüşmektedir. Baruch ve Barnet (1978) tarafından yapılan araştırmada, annelerin çalışıyor olmasının baba katılımında herhangi bir değişiklik ortaya çıkarmadığı görülmektedir. Ögüt (1998) tarafından yapılan araştırmada, annelerin çalışması, baba katılımının sadece ulaşılabilirlik boyutunda farklılaşma ortaya çıkarmaktayken, diğer iki boyutta (sorumluluk ve etkileşim) babaların katılımı farklılaşmamaktadır. Aynı zamanda Evans (1997) tarafından yürütülen çalışmada da herhangi bir boyutta farklılık görülmemiştir.

Babaların Yaşlarına Göre Baba Katılımı Farklılaşması

Yapılan araştırmadan elde edilen bulgulara göre baba yaşının baba katılımı üzerinde herhangi bir farklılaşma ortaya çıkarmadığı görülmüştür. Bu sonuç, Cook ve Jones (2007) tarafından yapılan araştırmada ortaya çıkan sonuçlar ile örtüşmektedir.

Ayrıca Belsky'ye (1988) göre daha olgun yetişkinler, çocukların, bütün gelişim alanlarında olumlu sonuçlara ulaşmalarını etkileyebilmektedir. Babanın yaşına bu açıdan bakılacak olursa, yaşın önemli bir rol oynayabileceği düşünülebilir. Olgunluk, insandan insana değişen bir olgu olmakla birlikte yaşla ölçülebilecek bir husus değildir. Bu nedenle, babanın yaşına göre baba katılımının farklılaşmaması normaldir.

Bir erkeğin, genç ya da ilerleyen yaşlarda baba olmasının baba katılımını etkilemeyeceği değerlendirilmektedir. İleride yapılacak araştırmalarda, babaların ilk çocuklarına hangi yaşta sahip olduklarına bakılarak, erken ya da geç yaşta baba katılımında değişikliğe yol açıp açmadığı konusu incelenebilir.

Ülkemizde bununla ilgili yapılan herhangi bir araştırmaya rastlanılmamıştır. Bu da bize, baba ile ilgili yapılan araştırmaların ne kadar sınırlı sayıda olduğunu bir kez daha göstermektedir.

BÖLÜM VI

SONUÇ VE ÖNERİLER

Sunulan araştırmada, babaların erkeksi normları ile baba katılımı arasındaki ilişki incelenmiştir. İncelemelerin sonucunda, erkeksi norm boyutu olan hovardalık ve duygusal denetim, baba katılımının sorumluluk ve etkileşim boyutu açısından anlamlı farklılık göstermektedir. Kazanma ve statüye verilen önem erkeksi normu, baba katılımının sorumluluk boyutu; homoseksüelliği küçümseme erkeksi normu, baba katılımının ulaşılabilirlik boyutu açısından anlamlı farklılık göstermektedir. Ayrıca, çocukların cinsiyeti, eşlerin çalışıp çalışmaması ve baba yaşı ile baba katılımı arasında herhangi bir ilişki saptanmamıştır.

Daha önce de belirtildiği gibi, yurt dışında yapılan araştırmalarda, baba katılımı çeşitli değişkenlerle karşılaştırılıp aralarındaki ilişkiye bakılmıştır. Türkiye’de genel olarak baba katılımı ile ilgili zengin bir literatür bulunmamaktadır. Ayrıca, toplumsal cinsiyet rolleri ile baba katılımını karşılaştıran her hangi bir çalışma da mevcut değildir. Bu nedenle yapılan araştırmanın bir ilk olacağı düşünölmektedir. Araştırmanın sonuçlarından yola çıkılarak ileride yapılacak araştırmalar için bazı önerilerde bulunmak olasıdır. Bu önerilere aşağıda yer verilmiştir.

Öneriler

Türkiye’de babalar üzerinde yapılan araştırma sayısı oldukça azdır. Bunun olası nedenlerinin başında, dünyada genel olarak babalara ulaşmanın annelere nazaran zor olması gelmektedir (Nash, 1965). Sears, Maccoby and Levin (1957; akt: Nash, 1965); Amerika’nın bazı bölgelerinde çocuk bakımı uygulamalarına ilişkin yapılan çalışmalarda, çoğunlukla erkeklerin

imtiyazında, yetkisinde yürütülen bilimsel çalışmaların, çocuklarla ilgili hususların kadınsı olarak görülmesi varsayımından hareketle, çocuklara ilişkin araştırmalarda erkeği ihmal ettiğini belirtmektedirler. Söz konusu araştırmacılar, çocuk bakımına ilişkin uygulamaları annenin çocuk bakımına ilişkin uygulamaları ile özdeş görmüşlerdir. Çalışmalarında, çocuk bakımı uygulamaları konusunda babalara sorulabilecek çok az sayıda soru olduğundan bahsetmişler ve babalara ilişkin bilgilerin genel olarak annelerden alınabildiğini belirtmişlerdir.

Eğitim kurumlarında çalışan psikolojik danışma ve rehberlik uzmanları, baba katılımı programlarını geliştirmek suretiyle babaların daha sağlıklı bir şekilde ve aktif olarak katılım göstermelerini sağlayabilirler. Bu programlar; çocuklarla sağlıklı bir iletişim kurma çalışmalarını, geleneksel toplumsal cinsiyet rolleri konusunda aşırı tutumlara sahip olan babaların tutum değişikliği çalışmalarını, geleneksel toplumsal cinsiyet rolleri konusunda aşırı tutumlara sahip olan babaların bu tutumlara uygun ama yine de baba katılımını arttıracak etkinliklerini içerebilmektedir. Bununla birlikte, yeni nesilleri yetiştiren öğretmenler değişik uygulamalar yaparak (iletişimde alışılmış olduğumu) “Erkekler ağlamaz”, “Sen bir erkeksin”, “Kızlar pembe giyer” gibi kalıp yargıları kullanımdan kaldırmak, bir cinsiyete atfedilmiş olan mesleklerin karşı cinsiyetten temsilcilerle tanıştırması, çocukların, toplumsal cinsiyet rolleri açısından daha esnek tutumlara sahip olmalarını temin edebilirler.

Bu çalışmada kullanılan ölçek, Türkçeye yeni uyarlanmış ve Türkiye’de ilk defa kullanılmış Erkeksi Normlara Uygunluk Ölçeği’dir. İleride baba katılımı ve toplumsal cinsiyet rolleri ile ilgili yapılacak araştırmalarda Bem tarafından geliştirilen Cinsiyet Rolü Envanteri ile birlikte kullanılabilir.

Araştırmada 125 kişiye ulaşıp istatistiksel analizler yapılmıştır. Bu araştırma sonuçlarından yola çıkılarak ileride yapılacak araştırmalarda daha çok sayıda kişiye ulaşılmasının iyi olabileceği değerlendirilmektedir.

Baba katılımı, babaların bakış açısıyla değerlendirilmiştir. İlerde yapılacak çalışmalarda annelere de yer verilerek baba katılımının anneler tarafından da değerlendirilmesi istenebilir.

Ayrıca, ileride yapılacak araştırmalarda, baba katılımının, çocuklar tarafından nasıl değerlendirildiğine de bakılabileceği düşünülmektedir.

Aynı zamanda, araştırma, sadece lise ve daha yüksek eğitim alan bireylerle yapılmıştır. İlerdeki çalışmalarda katılımcıların sayısı daha yüksek tutularak değişik eğitim düzeyindeki bireylerle de karşılaştırmalar yapılabilir.

Aynı zamanda, babaların işyerlerinde de uygun seminerler organize edilerek, babaların bu şekilde de baba katılımı ile ilgili bilgilendirilmeleri sağlanabilir.

KAYNAKÇA

- Ahmeduzzaman, M., ve Roopnarine, J.L. (1992). Sociodemographic factors, functioning style, social support and fathers' involvement with preschoolers in African-American families. **Journal of Marriage and the Family**. 54 (4), 699-707
- Aldous,J., Mulligan,M.G. ve Bjarnason,T. (1998). Fathering Over Time: What Makes the Difference?. **Journal of Marriage and the Family** 60 (4), 809-820
- Altan, S. (1993) Altan Cinsiyet Rolü Ölçeği'ni Türk kültüründe geliştirme çalışması. **Yayınlanmamış lisans tezi**. Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Ankara
- Amato, P.R. (1994). Father-Child Relations, Mother-Child Relations ad Offspring Psychological Well-Being in Early Adulthood. **Journal of Marriage and Family** 56 (4), 1031-1042
- Aydın, A. (2003). The Effect of Father Involvement Training on the Fathers' Involvement Level and Perceptions of Their Fathering Roles (Baba Katılım Eğitiminin Babaların Katılım Düzeylerine ve Babalık Rollerini Algılayışlarına Etkisi). **Yayımlanmamış yüksek lisans tezi**, Orta Doğu Teknik Üniversitesi.
- Bailey,W.T. (1991). Fathers' involvement in their children's health care. **Journal of Genetic Psychology**, 15(2),289-293
- Baruch, G.K. ve Barnett, R.C (1978). Fathers' Participation in Family Work and Children's Sex-Role Attitudes. **Child Development**, 57, (5), 1210-1223
- Baruch, G. K., ve Barnett, R. C. (1986). Consequences of fathers' participation in family work: Parents' role strain and well-being. **Journal of Personality and Social Psychology**, 51, 983-992
- Basow, S. A. (1992). Gender stereotypes and roles, 3rd ed. Pacific Grove, CA: Brooks/Cole Publishing Company.

- Beck, J. S. (2001). Bilişsel terapi: Temel İlkeler ve Ötesi. (Çev. N.H.Şahin) 1.Basım, Ankara:Türk Psikologlar Derneği Yayınları.
- Belsky, J. (1984). The deteminants of parenting: A process model. **Child Development**, 55, 83-96
- Bem, S. L. (1981). Gender Shema Theory: A Cognitive Account of Sex Typing. **Psychological Review** 88 (4), 354-364.
- Bem, S. L. (1985), "Androgyny and Gender Scheme Theory: A Conceptual and Empirical Integration" SOLDEREGGER, T.B. (ed.), *Psychology and Gender Nebraska Symposium on Motivation 1984* (Lincoln ve London: University of Nebraska Press).
- Bem, S. L. ve Lenney,E. (1976). Sex-typing and the avoidance of cross-sex behavior. **Journal of Personality and Social Psychology**, 34(5), 1016-1023
- Bird, G. W. ve Bird, G. A. (1984). Determinants of family task sharing: A study of husbands and wiefs. **Journal of Marriage and the Family**,46, 345-355.
- Blair ,S. L., Wenk, D. ve Hardesty, C.(1994). Marital quality and paternal involvement: Interconnections of men's spousal and parental roles. **Journal of Men's Studies**, (2),221-237
- Borisenko, A. (2007). Fatherhood as a Personality Development Factor in Men. **The Spanish Journal of Psychology**, 10, (1), 82-90
- Bonney, J.F., Kelly, M.L. ve Levant, R.F. (1999). A Model of Fathers' Behavioral Involvement in Child Care in Dual-Earner Families. **Journal of Family Psychology**, 13 (3), 401-415
- Bowlby, J. (1982). Attachment and loss: Retrospect and prospect. **American Journal of Orthopsychiatry**, 52, 664–678
- Brandth, B. ve Kvande, E. (1998) Masculinity and child care: the reconstruction of fathering. **The Editorial Board of The Sociological Review**. Published by Blackwell Publishers

- Brayfield, A.(1995). Juggling Jobs and Kids: The impact of employment scheldues on fathers' caring for children. **Journal of Marriage and Family**, 57, 321-332.
- Bronte-Tinkew, J., Moore, C. A. ve Carrano, J. (2006). The Father-Child Relationship, Parenting Styles, and Adolescent Risk Behaviors in Intact Families. **Journal of Family Issues**, 27, 850-881
- .Bulanda, R.E. (2004). Paternal Involvement with Children: The Influence of Gender Ideologies. **Journal of Marriage and Family** 66, 40-45.
- Bussey, K. ve Bandura, A. (1992), Social Cognitive Theory of Gender Development and Differentiation, **Psychological Review**, www.des.emory.edu/mfp/BanBusseyBandura.pdf
- Cabrera N.J., Tamis Le-Monda, C.S., Bradley, R.H., Hoferth, S. ve Lamb, M.L. (2000). Fatherhood in the Twenty-First Century. **Child Development** 71 (1), 127-136
- Carlson, M.J. (2006). Family Structure, Father Involment and Adolescent Behavioral Outcomes. **Journal of Marriage and Family** 68, 137-154.
- Can, G (2009). Kişilik Gelişimi. B.Yeşilyaprak (Ed). **Eğitim Psikolojisi: Gelişim-Öğrenme-öğretim**. Ankara: A Pegem Akademi Yayınevi, 5. Baskı.
- Coltrane, S. ve Parke, R.D. (1998). Reinventing fatherhood: Toward an historical understanding of continuity and change in men's family lives. **National Center on Fathers and Families**.
- Cook, J.L. ve Jones, R.M (2007). Identity, Intimacy, and Father Involvement. **North American Journal of Psychology**. 9 (1), 153-162.
- Corey, G. (2005). "Psikoljik Danışma, Piskoterapi Kuram ve Uygulamaları". Ankara. Metis Yayıncılık.
- Crouter, A.C., Perry-Jenkins, M., Huston, T.L. ve Mc Hale, S.M. (1987).Processes underlying father involment in dual-earner and single-earner families. **Developmental Psychology**, 23, 431-440.

- Darga, H. (1999). Farklı Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Babaların Altı, On, Ondört Yaşlarındaki Çocuklarının Eğitime Katılımlarının Değerlendirilmesi. **Yayımlanmamış yüksek lisans tezi**, Gazi Üniversitesi.
- DeFrain, J. (1979). Androgynous parents tell who they are and what they need. **Family Coordinator**, 28, 237-243
- DeLuccie, M. F. (1996b). Mothers: Influential agents in father-child relations. **Genetic, Social, and General Psychology Monographs**, 122, 287-307.
- Dökmen, Z.Y. (2006). **Toplumsal Cinsiyet: Sosyal Psikolojik Açıklamalar**. İstanbul: Sistem Yayıncılık, 2. Baskı
- Doucet, A. (2004). "It's almost like I have a job, but I don't get paid": Fathers at home reconfiguring work, care, and masculinity. *Fathering*, 2, 277-302.
- Durkin, K. (1995). *Developmental social psychology: From infancy to old age*. Cambridge Massachusetts: Blackwell.
- Eiduson, B.T. ve Alexander, J.W. (1978). The Role of Children in Alternative Family Styles. **Journal of Social Issues**, 34 (2), 149-67.
- Engle, P.L. ve Breaux, C. (1994). *Is there a father in strict: Fathers responsibility for children*. NY: Population Council.
- Evans, C. (1997). Türkiyeli babaların babalık rollerine yönelik tutum ve katılımları: Düşük sosyo-ekonomik ortamdan bir örneklem (Turkish fathers' attitudes to and involvement in their fathering role: a low socio-economic sample). **Yayımlanmamış yüksek lisans tezi**, Boğaziçi Üniversitesi.
- Fagan, J. (1998). Correlates of low-income African American and Puerto Rican fathers' involvement with their children. **Journal of Black Psychology**, 24, 351-367
- Feldman, S.S.(1983), Nash, S.C. ve Aschenbrenner, B.C., **Antecedents of Fathering**. **Child Development**, 54, 1628 -1363.

- Flouri,E. ve Buchanan,A. (2003). The Role of Father Involvement and Mother Involvement in Adolescents' Psychological Well-being. **British Journal of Social Work** 33, 399-406
- Franzoi, S.L. (1996), Social Psychology (Dubuque, IA: Brown ve Benchmark).
- Geçtan, E. (1993). Psikanaliz ve sonrası. İstanbul: Remzi
- Giray, M.D. ve Ergin, C. (2006). Çift kariyerli ailelerde bireylerin yaşadıkları iş-aile ve aile-iş çatışmalarının kendini kurgulama davranışı ve yaşam olayları ile ilişkisi. **Türk Psikoloji Dergisi**, 21 (57), 83-101
- Greenstein, T. N. (1996). Husbands' participation in domestic labor: Interactive effects of wives' and husbands' gender ideologies. **Journal of Marriage and the Family**, 58, 585–595.
- Gürşimşek, I., Kefi, S. ve Gırgın, G. (2007). Okulöncesi eğitime babaların katılım düzeyi ile ilişkili değişkenlerin incelenmesi. **Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, 33, 181-191
- Haris, K.M. ve Morgan, S.P. (1991). Fathers, Sons and Daughters: Differential Paternal Involvement in Parenting. **Journal of Marriage and Family** 53,531-544.
- Harold-Goldsmith, R. Radin, N. ve Eccles, J. S. (1988). Objective and subjective reality: The effects of loss joband financial stresson fathering behaviors. **Family Perspective**, 22, 309-326
- Hass, L., (1988). Understanding fathers' participation in childcare: A social constructionist perspective. National Council on Family Relations, Philadelphia.
- Hawkins, D.N, Amato, P.R. ve King, V. (2006). Parent-Adolescent Involvement: The Relative Influence of Parent Gender and Residence. **Journal of Marriage and Family** 68, 125-136

- Henwood, K., ve Procter, J. (2003). The “good father”: Reading men’s accounts of paternal involvement during the transition to first-time fatherhood. **British Journal of Social Psychology**, 42, 337–355.
- Hochschild, A. (1989). *The second shift*. New York: Avon.
- Hoffman, L.W. (1979). Maternal Employment: 1979. **American Psychologist** 34:859-865
- Karahan, T.F. ve Sardoğan, M.E. (2004). “Psikolojik Danışma ve Psikoterapide Kuramlar”. 2. Baskı. Samsun: Deniz Kültür Yayıncılık.
- Koçak, A.A. (2004). Baba Destek Programı Değerlendirme Raporu
- Kohlberg, L. (1974). *The psychology of moral development*. New York: Harper.
- Korkmaz, İ. (2009). Sostal öğrenme kuramı. B.Yeşilyaprak (Ed). **Eğitim Psikolojisi: Gelişim-Öğrenme-öğretim**. Ankara: A Pegem Akademi Yayınevi, 5. Baskı.
- Köker, S., Evrengöl,A. ve Canat, S. (1994). Ergenlerin Ana Babaları ile İletişimlerini Algılama Düzeyleri. **Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi** 1, 75-78
- Kuzucu, Y. (1999). Babalarıyla Çatışma Düzeyi Yüksek ve Düşük Olan Ergenlerin ve Babalarının Babalık Rolüne İlişkin Algılarının Karşılaştırılması. **Yayımlanmamış yüksek lisans tezi**, Ankara Üniversitesi.
- Küçükkaragöz, H. (2009). Bilişsel gelişim ve dil gelişimi. B.Yeşilyaprak (Ed). **Eğitim Psikolojisi: Gelişim-Öğrenme-öğretim**. Ankara: A Pegem Akademi Yayınevi, 5. Baskı.
- Lamb, M.E., Pleck, J.H., Charnov, E.L., ve Levine, J.A. (1987). A biosocial perspective on paternal behavior and involvement. In J.B. Lancaster, J. Altman, A. Rossi, & L.R. Sherrod (Eds.). **Parenting across the lifespan: Biosocial perspective** (pp.11-42). New York: Academic.
- Lamb,M.E. (1997). **The rple of father in child develpment** (3nd ed.). New York: Wiley

- Lamb, M.E., Pleck, J.H., Charnov, E.L., ve Levine, J.A. (1985). Paternal behavior in humans. **American Zoologist**, 25, 883-894.
- Levant, R.F., Slattery, S.C. ve Loiselle, J.E. (1987). Fathers' involvement in housework and child care with school-aged daughters. **Family Relations**, (36), 152-157.
- Levy-Shiff, R., ve Israelashvili, R. (1988). Antecedents of fathering: Some further exploration. **Developmental Psychology**, 24, 434-440
- Mahalik, J.R. ve Morrison, J.A. (2006). A Cognitive Therapy Approach to Increasing Involvement By Changing Restrictive Masculine Schemas. **Cognitive and Behavioral Practice** 13, 62-70.
- Mahalik, J. R., Locke, B. D., Ludhow, L. H., Diemer, M. A., Scott, R. P. J., Gottfried, M. ve Freitas, G. (2003). Development of the Conformity to Masculine Norms Inventory. **Psychology of Men & Masculinity**, 4(1), 3-25.
- Manion, J. A (1977) A study of fathers and infant caretaking. **Birth and the Family Journal**, 4, 174- 179.
- Marsiglio, W. (1991). Paternal engagement activities with minor children. **Journal of Marriage and the Family**, 53, 973-986
- Marsiglio, W. (Ed.). (1995). *Fatherhood: Contemporary theory, research, and social policy* (pp. 1-20). Thousand Oaks, CA: Sage.
- McBride, B.A. (1989). Interaction, accessibility and responsibility: A view of father involvement and how to encourage it. **Young Children**, 44(5), 13-19
- McBride, B.A. ve Rane, T.R. (1998). Parenting Alliance as a Predictor of Father Involvement: An Exploratory Study. **Family Relations** 47 (3). 229-236.
- McBride, B.A., Schope S.J ve Rane, T.R. (2002). Child Characteristics, Parenting Stress, and Parental Involvement: Fathers Versus Mothers. **Journal of Marriage and the Family**, 64, 998-1011.

- McBride, B.A, Brown, G.K, Bost, K.K., Shin, N., Vaughn, B. ve Korth, B. (2005). Paternal Identity, Maternal Gatekeeping, and Father Involvement. **Family Relations**, 54, 360-372.
- Mintz, R.D. ve Mahalik, J.R (1996). Gender role orientation and conflict as predictors of family roles for men. **Sex Roles**, 34, 805-821
- Morris, C.G. (2002). **Psikolojiyi Anlamak**. (Çev: Ayvaşık ve Sayıl). Ankara: Türk Psikologlar Derneği Yayınları, No:23
- Mott, F. Ve Tanfer, K. (1997). The meaning of fatherhood for men. Report prepared for National Institute of Child Health and Human Development. Washington:Urban Institute.
- Nash, J. (1965). The Father in Contemporary Culture and Current Psychological Literature. **Child Development**, 36, (1), 261-297
- Onur, B. (1997), **Gelişim Psikolojisi: Yetişkinlik-Yaşlılık-Ölüm**, Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.
- Öğüt, Ü. (1998). Üst ve orta sosyo-ekonomik statülü Türkiyeli babalardan bir örneklem dâhilinde okulöncesi çağı çocukların yaş ve cinsiyeti ile annenin çalışma durumunun baba katılımına etkisi (Father involvement with respect to the age and gender of preschool children and the employment status of the mother in a sample of upper and middle socio-economic status Turkish fathers). **Yayımlanmamış yüksek lisans tezi**, Boğaziçi Üniversitesi.
- Öner, Ö., Erol, N., Öner, P. ve Aysev, A. (2001). Anne babanın psikolojik durumları ile çocuklarının psikolojik durumlarını değerlendirmeleri arasındaki ilişki. **Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi 2 (8)**, 69-92
- Plakovitz, R. (1984). Parental attitudes and fathers' interactions with their 5-month-old infants. **Developmental Forces**, (67)1,59-85
- Parke, R.D. (1981). **Fathers**. Harvard University Press: Cambridge, Massachusetts.
- Parke, R. (2000). Father Involvement: A developmental psychological perspective. Peters, H.E., Peterson, G.W, Steinmetz, S.K. ve Day, R.D. (Ed.)

Fatherhood: Research, interventions and policies. The Haworth Press, Inc.

Parker, M. (2005), Gender Identity, City University, School of Social Sciences Department of Psychology, PS1006 Lifespan Psychology, Lecture 8.

Paterna, C. ve Martinez, C. (2006). Fathers and Gender Traditionalism: Perception of Inequality and Life Roles. **The Spanish Journal of Psychology** 9 (2), 171-181.

Perloff, J.N. ve Buckner, J.C. (1996). Fathers of children on welfare: Their impact on child well-being. **American Journal of Orthopsychiatry**. 66(4), 555-571

Phares, V., Fields, S. ve Kamboukos, D. (2009). Fathers' and Mothers' Involvement with Their Adolescents. **Journal of Child and Family Studies**, 18, 1-9.

Pleck, J.H. ve Staines, G.L (1985) Work Schedules and Family Life in Two-Earner Couples. **Journal of Family Issues**, 6 (1), 61-82

Pleck, J. H. (1997). Father involvement: Levels, sources, and consequences. In M. E. Lamb (Ed.), **The role of the father in child development** (3rd ed., pp. 66- 103). New York: Wiley.

Pleck, J. (1985). Working wives, working husbands. Beverly Hills, CA: Sage Publication

Radin, N. ve Harold-Goldsmith, R. (1989). The involvement of selected unemployed and employed men with their children. **Child Development**, 60, 454-459.

Renk, K., Roberts, R., Rodenberry, A., Luick, M., Hillhaus, S., Meehan, C., Oliveros, A. ve Phares, V. (2003). Mothers, fathers, Gender Role and Time Parents Spend With Their Children. **Sex Roles** 48, 305-315

Rohner, R.P. ve Veneziano A.R. (2001). The Importance of Father Love: History and Contemporary Evidence. **Review of General Psychology**, 5 (4), 382-405

- Rouyer, V., Frascarolo, F., Gaudron, C.Z. ve Lavanchy, C. (2007). Fathers of Girls, Fathers of Boys: Influence of Child's Gender on Fathers' Experience of, Engagement in, Representations of Paternity. **Swiss Journal of Psychology** 66 (4), 225-233.
- Russell, G. (1983). **The changing role of fathers**. Milton Keynes: Open University Press
- Russell, G. (1978). The Father Role and Its Relation to Masculinity, Femininity, and Androgyny. **Child Development**, 49,(4), 1174-1181.
- Sagi, A. (1982). Antecedents and consequences of various degrees of paternal involvement in child rearing: The Israel Project: In M.E. Lamb (Ed.). **Nontraditional families: Parenting and child development**. Hillsdale , NJ: Erlbaum
- Sanderson, S. ve Thompson, V.L. S. (2002). Factors Associated With Perceived Paternal Involvement in Childrearing
- Sayı, M., Uçanok, Z. ve Güre, A. (2002). Erken Ergenlik Döneminde Duygusal Gereksinimler, Aileyle Çatışma Alanları ve Benlik Kavramı: Betimsel Bir İnceleme. **Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi** 9 (3), 155-166.
- Schultz, D.P. ve Schultz, S.E. (2002). **Modern Psikoloji Tarihi**. (Çev: Aslay). İstanbul: Kaknüs Yayınları
- Seidler, V. (1988), Fathering, Authority and Masculinity, in Chapman, R. ve Rutherford, J., (eds), **Male Order: Unwrapping Masculinity**, London: Lawrence and Wishart.
- Sevim,S. ve Atik, G. (2008). "Erkeksi Normlara Uygunluk Ölçeği" Uyarlama Çalışmaları. **Yayınlanmamış Ölçek Uyarlama Çalışması**.
- Shearer, C.L., Crouter, A.C. ve McHale, S.M. (2005). Parents perceptions of Changes in Mother-Child and Father-Child Relationships During Adolescence. **Journal of Adolescent Research** 20, 622-684

- Sigelman, C.K. ve Rider E.A. (2008). **Life-Span Human Development**. Cengage Learning Press.
- Steinberg, L. (2007). **Ergenlik**. (hazırlayan:Figen Çok) Ankara: İmge Kitabevi (Orijinal çalışma basım tarihi 2005).
- Şahin, A. (2007). **Yaratıcı Drama Yöntemi ile Anne – Baba Eğitimi Uygulama Rehberi**. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Trost, J. (1988). Conceptualizing the family. **International Sociology**, 3, 301-308
- Tulananda, O.,Young, D.M. ve Roopnarine, J.L. (1994).Thai ve American fathers' involvement with preschool-age children. **Early Child Development and Care**, 97, 123-133
- Turna, Z.R. (1999). İletişim Becerilerini Geliştirmeye Yönelik Bilgi Verici Danışmanlığın Baba-Genç Arasındaki Çatışma Düzeyine Etkisi. **Yayımlanmamış yüksek lisans tezi**, Ankara Üniversitesi.
- Yılmaz, A. (2001). Çocukların Algıladığı Anne Baba Arasındaki Uyum, Anne Baba Tutumu ve Benlik Algısı Arasındaki İlişkiler. **Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi 8 (2)**, 85-92.
- Yılmaz, D.V., Zeyneloğlu, S., Kocaöz,S. Kısa, S.,Taşkın, L. ve Eroğlu, K. (2009). Üniversite Öğrencilerinin Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Görüşleri. **Uluslar arası İnsan Bilimleri Dergisi 6 (1)**. 775-792.
- Yılmazçetin, C. (2003). Baba katılımı ile ergenlik çağı öncesi çocukların davranış sorunları arasındaki ilişki (The relation between father involvement and behavioral problems of preadolescents). **Yayımlanmamış yüksek lisans tezi**, Boğaziçi Üniversitesi.
- Williams, S.K. ve Kelly, F.D. (2005). Relationship Among Involvement, Attachment and Behavioral Problems in Adolescence: Examining Father's Influence. **Journal of Early Adolescence 2 (25)**, 168-196.

EKLER

EK-1

Erkeksi Normlara Uygunluk Ölçeği

Aşağıda, insanların düşünceleri, hissettikleri ve davranışları hakkında ifadeler bulunmaktadır. İfadeler, toplumda görülen geleneksel ve geleneksel olmayan cinsiyet rollerine ilişkin tutumları, inançları ve davranışlarını ölçmek üzere tasarlanmıştır.

Kendi davranış, duygu ve inançlarınızı esas alarak her bir ifadeyle **şahsen ne derece uyduğunuzu veya uyuşmadığınızı** lütfen belirtiniz. İfadelerin doğru veya yanlış yanıtı yoktur. Sizden davranış, duygu ve inançlarınızı yansıtan yanıtları vermeniz beklenmektedir. Yanıtlarken aklınıza ilk geldiği şekilde doldurunuz.

		Tamamen Katılmıyorum	Katılmıyorum	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
1.	Genellikle, kazanmak için her yolu denerim.	( )	( )	( )	( )
2.	Elimden gelse, cinsel ilişki yaşadığım kişiyi sık sık değiştiririm.	( )	( )	( )	( )
3.	Şiddet söz konusu olursa, ondan kaçınacak bir yol bulurum.	( )	( )	( )	( )
4.	Genellikle, işleri kendi bildiğim gibi yapmam gerekir.	( )	( )	( )	( )
5.	Önemli olmaya çalışmak, çok büyük zaman israfıdır.	( )	( )	( )	( )
6.	Ancak kadınlarla erkekler eşit olduğunda kendimi rahat hissedeceğim.	( )	( )	( )	( )
7.	Tehlikeli riskler alarak kendimi kanıtlarım.	( )	( )	( )	( )
8.	Bir şeyler elde etmek için genellikle fazla çaba harcamam.	( )	( )	( )	( )
9.	Duygularımı göstermek için her fırsatı değerlendiririm.	( )	( )	( )	( )
10.	Eşcinsel olarak düşünölmek kötü bir şey değildir.	( )	( )	( )	( )

11.	Kontrol bende olmalı.	( )	( )	( )	( )
12.	Duyguları göstermek önemlidir.	( )	( )	( )	( )
13.	Kadınlarla eşitlik temelinde ilişki kurduğum zaman kendimi daha iyi hissedirim.	( )	( )	( )	( )
14.	Kazanmak, önceliğim değildir.	( )	( )	( )	( )
15.	Risk almayı severim.	( )	( )	( )	( )
16.	Önemli görünmekten nefret ederim.	( )	( )	( )	( )
17.	Başkalarıyla duygularımı keşfetmeyi severim.	( )	( )	( )	( )
18.	Yapabilsem, birçok farklı kişiyle çıkarım.	( )	( )	( )	( )
19.	İhtiyacım olunca yardım isterim.	( )	( )	( )	( )
20.	İşim hayatımın en önemli yanıdır.	( )	( )	( )	( )
21.	Hiçbir zaman risk almam.	( )	( )	( )	( )
22.	Sadece uzun süreli bir ilişkide cinsel ilişkiye girerim.	( )	( )	( )	( )
23.	Mücadele etmeyi severim.	( )	( )	( )	( )
24.	Başkalarıyla konuşurken duygularımı ifade ederim.	( )	( )	( )	( )
25.	Birisi eşcinsel olduğumu düşünseydi çok öfkelenirdim.	( )	( )	( )	( )
26.	Sadece bir kişi ile duygusal ilişki içinde olurum.	( )	( )	( )	( )
27.	Kaybetmeyi umursamam.	( )	( )	( )	( )
28.	Risk alırım.	( )	( )	( )	( )
29.	Biri eşcinsel olduğumu düşünseydi, bu beni hiç rahatsız etmezdi.	( )	( )	( )	( )
30.	Duygularımı asla başkalarıyla paylaşmam.	( )	( )	( )	( )
31.	Şiddet bazen gereklidir.	( )	( )	( )	( )
32.	Yardım istemek başarısızlığın bir göstergesidir.	( )	( )	( )	( )
33.	Cinsel ilişkiye girdiğim çok sayıda kişi olsaydı, memnun olurum.	( )	( )	( )	( )
34.	Bütün dikkatimi işime vermekten hoşlanmam.	( )	( )	( )	( )
35.	İnsanlar beni önemli birisi olarak gördüklerinde rahatsız olurum.	( )	( )	( )	( )

36.	İnsanlar eşcinsel olduğumu düşünseydi, bu bir felaket olurdu.	( )	( )	( )	( )
37.	Duygularım hakkında konuşmaktan hoşlanırım.	( )	( )	( )	( )
38.	Kaybetmek beni rahatsız etmez.	( )	( )	( )	( )
39.	İş, hayatımdaki en önemli şey değildir.	( )	( )	( )	( )
40.	Erkek ve kadın birbirini eşit görmeli.	( )	( )	( )	( )
41.	Uzun dönemli ilişkiler, rast gele yaşanan cinsellik ağırlıklı gecelik ilişkilerden iyidir.	( )	( )	( )	( )
42.	Statü sahibi olmak benim için önemli değildir.	( )	( )	( )	( )
43.	Kendimi sık sık riskli durumlara sokarım.	( )	( )	( )	( )
44.	Kadınlar erkeklere boyun eğmelidir.	( )	( )	( )	( )
45.	Eşcinsel arkadaşlarım olmasından hoşlanırım.	( )	( )	( )	( )
46.	İşim önceliğim olduğunda, kendimi iyi hissederim.	( )	( )	( )	( )
47.	Duygularımı kendime saklarım.	( )	( )	( )	( )
48.	Cinsel ilişkiye girerken duygusal bağ kurmaktan kaçınmak gerekir.	( )	( )	( )	( )
49.	Kazanmak benim için önemli değildir.	( )	( )	( )	( )
50.	Şiddet hiçbir zaman haklı gösterilemez.	( )	( )	( )	( )
51.	Kendi bildiğim şekilde yapmaya çalışırım.	( )	( )	( )	( )
52.	Tehlikeyi göze aldığımda kendimi çok mutlu hissederim.	( )	( )	( )	( )
53.	Erkekler kadınlar üzerinde güç sahibi olmamalıdır.	( )	( )	( )	( )
54.	Aynı anda birden fazla kişiyle çıkmak hoş olabilir.	( )	( )	( )	( )
55.	Biri eşcinsel olduğumu düşünseydi, bundan rahatsız olurdu.	( )	( )	( )	( )
56.	Yardım istemekten utanmam.	( )	( )	( )	( )
57.	Önce iş gelir.	( )	( )	( )	( )
58.	Duygularımı paylaşmaktan yanayım.	( )	( )	( )	( )
59.	Durum ne olursa olsun şiddete başvurmam.	( )	( )	( )	( )
60.	Biri eşcinsel olduğumu düşünseydi, bu konuda onunla tartışmazdım.	( )	( )	( )	( )

61.	Güç erkeklerde olduğu zaman işler daha yolunda gider.	( )	( )	( )	( )
62.	Bir insan, yalnızca bir kişiyle çıkmak zorunda olmamalı.	( )	( )	( )	( )
63.	Erkeklerin kadınlara hükmetmesi iyidir.	( )	( )	( )	( )
64.	Ancak duygusal bağ varsa, seksten doyum alırım.	( )	( )	( )	( )
65.	Eşcinsel olarak algılanmaktan kaçınırım.	( )	( )	( )	( )
66.	Riskin her türünden nefret ederim.	( )	( )	( )	( )
67.	Duygusuz kalmayı tercih ederim.	( )	( )	( )	( )

EK-2**BABA KATILIM ÖLÇEĞİ**

Bu araştırma babaların çocuklarıyla ilişkilerini değerlendirmek amacıyla yapılmaktadır. Verdiğiniz bilgiler kesinlikle gizli tutulacaktır. Sonuçlarla ilgili bilgi almak istiyorsanız lütfen e-posta adresinizi yazınız. E-posta adresiniz:

1. Kaç yaşındasınız?
2. Eşiniz kaç yaşında?
3. Eğitim durumunuz?
4. Eşinizin eğitim durumu?
5. İşiniz?
6. İşinizden maaş açısından memnuniyetiniz
a. Hiç   b. Az   c. Orta   d. İyi   e. Çok iyi
7. İşinizin niteliği açısından memnuniyetiniz:
a. Hiç   b. Az   c. Orta   d. İyi   e. Çok iyi
8. Gelir düzeyiniz
a. 500-1000   b. 1-2 bin   c. 2-3   d. 3-4   e. 4 bin ve yukarı
9. Haftada kaç gün çalışıyorsunuz?
a. 4 günden az   b. 4 gün   c. 5 gün   d. 6 gün
e. 7 gün
10. Günde yaklaşık kaç saat çalışıyorsunuz?
a. 6 saatten az   b. 6-7 saat   c. 7-8 saat   d. 8-9 saat
e. 10 saatten fazla

11. İşe gitmek için evden ayrılma saatiniz:
- a. 6:00 veya öncesi   b. 7:00-8:00   c. 8:00-9:00   d. 9:00-10:00
- e. 10:00'dan sonra
12. İşten eve yaklaşık olarak dönme saatiniz?
- a. 18:00'dan önce   b. 18:00-19:00   c. 19:00-20:00
- d. 20:00-21:00   e. 21:00-22:00   f. 22:00'dan sonra
13. Eşiniz çalışıyor mu? (Cevabınız hayır ise 20. soruya geçiniz)
- a. Evet, tam gün   b. Evet, yarım gün   c. Hayır , çalışmıyor
14. Eşinizin işi:
15. Eşinizin gelir düzeyi
- a. 500-1000   b. 1-2 bin   c. 2-3   d. 3-4   e. 4 bin ve yukarısı
16. Eşiniz haftada kaç gün çalışıyor:
- a. 4 günden az   b. 4 gün   c. 5 gün   d. 6 gün   e. 7 gün
17. Eşiniz günde yaklaşık kaç saat çalışıyor:
- a. 6 saatten az   b. 6-7 saat   c. 7-8 saat   d. 8-9 saat
- e. 10 saatten fazla
18. Eşinizin işe gitmek için evden ayrılma saati:
- a. 6:00 veya öncesi   b. 7:00-8:00   c. 8:00-9:00   d. 9:00-10:00
- e. 10:00'dan sonra
19. Eşinizin işten eve yaklaşık olarak dönme saati:
- a. 18:00'dan önce   b. 18:00-19:00   c. 19:00-20:00   d. 20:00-21:00
- e. 21:00-22:00   f. 22:00'dan sonra

30. Çocuğunuzun okuldan dnduğünde evde onu kim karşılıyor?
- a. Anne   b. Anneanne/babaanne   c. Bakıcı
- d. Büyük kardeşi   e. Hiç kimse
31. Evde sizinle yaşayan başka biri var mı?
- a. Anneanne/babaanne/dede   b. Diğer yakın akraba   c. Bakıcı
- d. Yardımcı   e. Hiç kimse
32. Ne kadar zamandır sizinle yaşıyor?

1. Çocuğunuzla ilgili aşağıda belirtilenleri ne sıklıkla yaptığınızı X işareti koyarak belirtiniz.

Madde	Hiçbir zaman	Çok seyrek/en der	Ara sıra	Sık sık	Her zaman
Evdeki disiplin kurallarını uygulamak					
Çocuğunuzla okulu ve dersleri hakkında konuşmak					
Çocuğunuzun ev ödevlerine yardımcı olmak					
Eve giriş-çıkış saatlerine karar vermek					
Okulla ilgili işlerini halletmek (veli toplantıları, öğretmenle görüşmeleri)					
Sağlık sorunları halletmek (doktora/dışçıye götürme, ilaçlarını almak)					
İhtiyaçlarıyla ilgili alışverişini yapmak (kitaplar, kıyafetler vb)					
Herhangi bir kurs ya da sosyal etkinliğe katılıp katılmayacağına karar vermek					

2. Çocuğunuzla ilgili aşağıda belirtilen etkinlikleri ne sıklıkla gerçekteştirebildiğınızı X işareti koyarak belirtiniz.

Madde	Hiçbir zaman	Çok seyrek/en der	Ara sıra	Sık sık	Her zaman
Berberer bir yerlere gitmek (yemeğe, gezmeye vb)					
Sinema, tiyatro, konser veya müzeye gitmek					
Berberer herhangi bir spor yapmak (bisiklete binme, yürüyüş, koşu yapma)					
Berberer masa oyunları oynama (tavla, okey, kelime oyunu vb)					
Berberer bilgisayarda oyun oynamak					
Berberer maket, yap-boz tarzı etkinlikler yapmak					
Yeni bir şeyler öğretmek (ör: bilgisayarda bir bölümün ya da bir aletin çalışmasını göstermek)					
Herhangi bir merakı hakkında konuşmak					
Gününü nasıl geçirdiğini, aktivitelerini paylaşmak					
Sıkıntısını, üzüntüsünü ya da sevincini paylaşmak					
Arkadaşları/arkadaşlıkları hakkında konuşmak					
Problemleri hakkında konuşmak					

3. Aşağıda belirtilen etkinliklerin çocuğunuzla ne sıklıkla gerçekleştiğini X işareti koyarak belirtiniz.

Maddeler	Hiçbir zaman	Çok seyrek/ender	Ara sıra	Sık sık	Her zaman
Kahvaltı etmek					
Akşam yemeği yemek					
Tv izlemek (aynı ya da farklı odalarda)					
Kitap, gazete, dergi okumak (aynı ya da farklı odalarda)					
Müzik dinlemek (aynı ya da farklı odalarda)					
İşyerinize götürmek					
Arkadaş görüşmelerinize götürmek					